

Bente Thronæs

Hva erfarer veiledere til fosterforeldre som viktig for å hindre utilsiktet flytting fra fosterhjem?

En kvalitativ studie om veiledning til fosterforeldre.

Masteroppgave i barn og unges psykiske helse og barnevern

Veileder: Veronika Paulsen

Desember 2022

Bente Thronæs

Hva erfarer veiledere til fosterforeldre som viktig for å hindre utilsiktet flytting fra fosterhjem?

En kvalitativ studie om veiledning til fosterforeldre.

Masteroppgave i barn og unges psykiske helse og barnevern
Veileder: Veronika Paulsen
Desember 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for psykisk helse

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

En stor andel av barn og unge som er under offentlig omsorg må flytte fra ett omsorgstiltak til et annet. Dette er en vedvarende bekymring både i Norge og ellers i verden. Utilsiktede flyttinger medfører manglede stabilitet og kontinuitet til tross for at økt stabilitet for barn og unge har vært en klar målsetning for barneverntjenesten i mange tiår.

Denne masteroppgaven er en del av et forskningsprosjekt der regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU) ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) er ansvarlig for prosjektet. Prosjektet utføres i et samarbeid med Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) region Midt-Norge, og skal kartlegge og evaluere effekten av «insentivpakke fosterhjem». «Insentivpakke fosterhjem» er utviklet av Bufetat, og har hatt som målsetning å begrense antall flyttinger i fosterhjem og bedre stabiliteten i plasseringer gjennom tett veiledning av fosterforeldre.

Den overordnede problemstillingen for masteroppgaven er: Hva erfarer veiledere til fosterforeldre som viktig for å hindre utilsiktet flytting fra fosterhjem?

Datamaterialet i denne kvalitative studien består av intervjuer med ni informanter som er veiledere for fosterforeldre i insentivpakken. Dataanalysen er gjennomført med inspirasjon fra tematisk analyse. I analysen fremkom det fire hovedtema som informantene erfarer er spesielt viktige for å hindre utilsiktede flyttinger. Disse er relasjon, tilgjengelighet, anerkjennelse og samarbeid.

Axel Honneths teori om anerkjennelse, teoretiske perspektiver på veiledning og tidligere forskning på feltet er brukt i drøftingen av funnene.

De overordnede resultatene viser at informantene erfarer at veiledning av fosterforeldre er et godt tiltak for å hindre utilsiktede flyttinger, og dermed også de store personlige og samfunnsmessige omkostningene slike flyttinger har. Økt kunnskap om hva som er viktig å vektlegge i veiledningen kan medføre en mer presis og treffsikker oppfølging av fosterhjemmene.

Resultatene fra studien kan gi implikasjoner for praksis i kommunal barneverntjeneste. Studien kan være et bidrag til hvordan barneverntjenesten planlegger og organiserer oppfølgingen og veiledningen av fosterforeldre for å forhindre utilsiktede flyttinger.

Nøkkelord: fosterhjem, utilsiktet flytting, veiledning

Abstract

A considerable proportion of children and young people who are in public care must move from one foster home to another. This is a persistent concern both in Norway and elsewhere in the world. Placement breakdowns result in a lack of stability and continuity, even though increased stability for children and young people has been a clear goal for the child welfare service for many decades.

This thesis is a part of a research project in which the regional knowledge center for children and young people at Norwegian university of science and technology is responsible for the project. The project is conducted in collaboration with the Norwegian office for children, youth, and family affairs region Mid-Norway (Bufetat) and will map and evaluate the effect of the "incentive package foster home". The "incentive package foster home" has been developed by Bufetat and has aimed to limit the number of placement breakdowns in foster homes and improve the stability of placements through close supervision of foster parents.

The overarching issue for the master's thesis is: What do supervisors for foster parents experience as important to prevent placement breakdowns in foster homes?

The data material in this qualitative study consists of interviews with nine informants who are supervisors for foster parents in the "incentive package foster home". The data analysis was conducted with inspiration from thematic analysis. The analysis revealed four main themes that the informants find particularly important for preventing placement breakdowns. These are relationship, accessibility, recognition, and cooperation.

Axel Honneth's theory of recognition, theoretical perspectives on supervision and previous research are used in the discussion of the findings.

The overall results show that the informants' experiences with supervision of foster parents are a good measure that can prevent placement breakdowns and thus also the large personal and social costs such placement breakdowns have. Increased knowledge about what is important to emphasize in the supervision, can lead to a more precise and accurate follow-up of the foster homes.

The results of the study may have implications for practice in the municipal child welfare service. The study can contribute to how the child welfare service plans and organizes the supervision of foster parents to prevent placement breakdowns.

Keywords: foster care, placement breakdowns, supervision

Takk

Først vil jeg takke informantene mine som tok seg tid til å delta på intervju.

En stor takk til min veileder Veronika Paulsen for alle gode innspill og interessante drøftinger.

Tusen takk til Jo Jakobsen som har sett på oppgaven min med et annet blikk, og som har gitt meg nyttige og pedagogiske tilbakemeldinger.

Jeg vil også takke min medstudent og gode kollega Therese K. Alexander som har bakket meg opp når det har vært nødvendig.

Til sist, tusen takk til Morten og mamma for lesing og støtte.

Vikhammer, november-2022

Bente Thronæs

Innholdsfortegnelse

Figurer:	7
Tabell:	7
Forkortelser:	7
Kapittel 1 Introduksjon.....	8
1.1 Formål med studien og problemstilling.....	8
1.2 Bakgrunn for valg av tema	9
1.3 Lovgrunnlag og organisering	9
1.4 Fosterhjemsomsorgen i Norge i dag	10
1.4.1 Dagens oppfølging av fosterhjem	11
1.4.2 Rekruttering og opplæring av fosterforeldre	12
1.5 Bufetats insentivpakke	12
1.6 Oppgavens struktur.....	13
Kapittel 2 Tidligere forskning.....	14
2.1 Forhold knyttet til barna	15
2.2 Forhold knyttet til fosterforeldrene/situasjonen i fosterhjemmet	16
2.3 Forhold knyttet til barnets biologiske familie.....	18
2.4 Forhold knyttet til barneverntjenesten	18
Kapittel 3 Teoretiske perspektiver.....	21
3.1 Teoretiske perspektiver på veiledning.....	21
3.1.1 Begrepsavklaring, definisjon og trinn i en veiledningsprosess.....	21
3.1.2 Relasjon, konflikter og avslutning av veiledning	22
3.2 Anerkjennelsesteori.....	23
3.2.1 Kjærlighet	25
3.2.2 Rettigheter	25
3.2.3 Solidaritet	26
Kapittel 4 Metode	28
4.1 Kvalitativ metode og vitenskapsfilosofisk ståsted	28
4.1.1 Fenomenologi	28
4.1.2 Hermeneutikk	29
4.2 Godkjenning av prosjektet og forskningsetikk.....	29
4.3 Design.....	30
4.3.1 Beskrivelse av utvalg	30
4.4 Forskerrollen og forskerens forforståelse.....	31
4.4.1 Abduktiv tilnærming	32
4.5 Tematisk analyse	32
4.5.1 Bli kjent med datamaterialet.....	33
4.5.2 Lage de første kodene	33

4.5.3	Lete etter tema	34
4.5.4	Kritisk gjennomgang av tema	34
4.5.5	Definere og gi navn til tema	34
4.5.6	Skrive rapporten	35
4.6	Studiens kvalitet	35
4.6.1	Pålitelighet og troverdighet.....	36
4.6.2	Gyldighet og overførbarhet.....	36
Kapittel 5	Resultater	38
5.1	Oversikt over tema i dataanalysen	38
5.2	Relasjonens grunnleggende betydning.....	39
5.2.1	Refleksjon	39
5.2.2	Å være der den andre er	41
5.3	Tilgjengelighet gir trygghet, men kan ha flere sider	42
5.3.1	Trygghet	42
5.3.2	Problematiske overganger	42
5.4	Anerkjennelse - grunnleggende for å stå i oppdraget	44
5.4.1	Å bli tatt på alvor	45
5.4.2	Anerkjenne samfunnsinnsatsen.....	45
5.4.3	Anerkjennelse som samarbeidspartnere	45
5.4.4	Manglende anerkjennelse	46
5.5	Godt samarbeid med andre instanser gir lettere hverdager	46
5.5.1	Samarbeid med skole og felles forståelse	46
5.5.2	Samarbeid med kommunal barneverntjeneste	47
5.5.3	Skille veileder- og saksbehandlerrollen i oppfølgingen av fosterhjem	48
Kapittel 6	Diskusjon	49
6.1	Anerkjennelse gjennom relasjon	49
6.2	Anerkjennelse gjennom tilgjengelighet	50
6.3	Anerkjennelse gjennom rettigheter	53
6.4	Anerkjennelse av samfunnsinnsatsen	54
6.5	Barnets perspektiv	55
6.6	Samarbeid og helhetlig oppfølging	55
Kapittel 7	Konklusjon, implikasjoner for praksis og videre forskning	57
Referanseliste	59
Vedlegg	64

Figurer:

Figur 1: Modell for tematisk analyse s. 33

Figur 2: Oversikt over tema i dataanalysen s. 38

Tabell:

Tabell 1: Utdrag fra tabell for dataanalysens. 35

Forkortelser:

Bufetat	Barne-, ungdoms- og familieetaten
NTNU	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
RKBU	Regionalt kompetansesenter for barn og unge
u.å.	uten år

Kapittel 1 Introduksjon

Denne oppgaven handler om veiledning av fosterhjem og hva veiledere til fosterforeldre erfarer som viktig for å redusere sannsynligheten for at barn må flytte utilsiktet.

Fosterhjem er det foretrukne og mest brukte tiltak når barn må flytte fra sine omsorgspersoner både i Norge og svært mange andre land i verden (Meld. St. 17 (2015–2016) s. 5; Oosterman et al., 2007 s. 53). I barnevernloven betegnes fosterhjem som: *private hjem som tar imot barn til oppfostring* (Barnevernloven, 1992, § 4-22).

Utilsiktede flyttinger, også omtalt som «sprekk» eller «brudd» i fosterhjem, er et hyppig og vedvarende problem både i norsk og internasjonal fosterhjemsomsorg (Backe-Hansen et al. 2013, s.7; Oosterman et al., 2007, s. 54; Vinnerljung et al. 2014, s.15). Backe-Hansen et al. (2013, s. 13) har følgende definisjon på utilsiktet flytting:

«En utilsiktet flytting innebærer at flyttingen fra fosterhjemmet skjer tidligere enn planlagt og på grunn av vansker som har oppstått.»

En stor andel av barn og unge som er under offentlig omsorg må flytte fra ett omsorgstiltak til et annet. Dette er en vedvarende bekymring både i Norge og ellers i verden. Utilsiktede flyttinger medfører manglete stabilitet og kontinuitet til tross for at økt stabilitet for barn og unge har vært en klar målsetning for barneverntjenesten i mange tiår. En utilsiktet flytting kan ofte føre til nye flyttinger. Det kan igjen medføre økte vansker, redusert livskvalitet og reduserte muligheter for å få et selvstendig og godt voksenliv (Backe-Hansen et al., 2013, s. 11).

1.1 Formål med studien og problemstilling

En ny barnevernsreform ble igangsatt 1. januar -2022. Reformen har nær sammenheng med ny barnevernslov som vil tre i kraft i 2023. Reformen gir kommunene økt faglig og økonomisk ansvar for barnevernet, og ressursbruken og oppgaveløsningen i barnevernet skal bli mer effektiv. Det overordnede målet med reformen er et bedre barnevern der tjenestetilbudet skal kunne tilpasses lokale behov. Reformen skal gi en styrking av kommunenes arbeid med tidlig innsats og forebygging. En økning i rammetilskuddet til kommunen skal kompensere for det økte økonomiske ansvaret. Tidlige og godt tilpassede tiltak til den enkelte sees på som en investering i innbyggernes velferd, men det vil også kunne spare kommunen for mer kostbare og inngripende tiltak senere. Ansvaret for barnevernet har vært delt mellom kommune og stat. Flere evalueringer og utredninger av barnevernet har vist til at en slik ansvarsfordeling har bidratt til utfordringer, og at enkelte beslutninger tas langt fra brukerne av tjenestene. Barnevernsreformen har gitt kommunene et helhetlig økonomisk ansvar for ordinære fosterhjem. De statlige barnevernstiltakene, som for eksempel spesialiserte fosterhjem (se 1.4.1) har fått en kraftig økning i den kommunale egenandelen. Videre har det helhetlige faglige ansvaret for oppfølging og veiledning av fosterhjem blitt gitt til kommunene (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å.). Med tanke på barnevernsreformen mener jeg at min masteroppgave er relevant for fagfeltet. Økt kunnskap om veiledning i fosterhjem og hvilke erfaringer veiledere har for å hindre utilsiktede flyttinger, er noe som kommunale barneverntjenester kan dra nytte av. Funnene i min studie kan være et bidrag til hva som bør vektlegges i fosterhjemsarbeid fremover.

Jeg mener at veiledning av fosterforeldre er et viktig tema å få enda mer forskningsbasert kunnskap rundt. Med tanke på at tett veiledning av fosterhjem krever økonomiske ressurser og ikke minst prioriteringer, må nødvendigheten av slike tiltak synliggjøres med forskning og kunnskap. Denne kunnskapen må tydeliggjøres i implementeringen av ny barnevernsreform i kommunene.

Jeg har fått mulighet til å skrive min masteroppgave som en del av et forskningsprosjekt der regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU) ved Norges tekniske og naturvitenskapelige universitet (NTNU) er ansvarlig for prosjektet. Prosjektet utføres i et samarbeid med Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) region Midt-Norge, og skal kartlegge og evaluere effekten av "Insentivpakke -fosterhjem" (heretter insentivpakken). Insentivpakken er utviklet av Bufetat, og har som målsetning å begrense antall flyttinger i fosterhjem og bedre stabiliteten i plasseringer gjennom tett veiledning av fosterforeldre. RKBU har i løpet av 2020/2021 gjennomført et pilotprosjekt i forbindelse med forskning på insentivpakken. I pilotprosjektet ble det identifisert tre hovedområder som fremstår som viktige for å forebygge utilsiktede flyttinger. Disse områdene er praktisk tilrettelegging, individuelt tilpasset veiledning og koordinerte tjenester (Paulsen & Ytreland, 2022, s. 28).

Å få enda mer kunnskap om hva som kan forhindre utilsiktede flyttinger gjennom å se på erfaringene til de som veileder fosterforeldre, er både interessant og relevant for de som jobber innenfor fosterhjemsomsorgen.

Gjennom analyse av intervjuer med veiledere i fosterhjem vil min masteroppgave svare på følgende problemstilling:

Hva erfarer veiledere til fosterforeldre som viktig for å hindre utilsiktet flytting fra fosterhjem?

Avgrensning av problemstillingen:

Jeg har fokusert på den perioden veilederen er inne i fosterhjemmet, og det som har vært hovedoppgaven til veilederen i denne perioden.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Jeg jobber som barnevernkonulent i Omsorgsenheten, avdeling oppfølging i Trondheim kommune. Omsorgsenheten er en by-omfattende enhet under Barne- og familietjenesten. Avdelingens primær oppgave er å følge opp barn og unge som bor i fosterhjem, i institusjon eller har ettervern etter fylte 18 år. I praksis betyr det å følge med og sikre at barn og unge får gode oppvekstvilkår gjennom å gi støtte og veiledning til fosterforeldre, være i dialog med barnets opprinnelsesfamilie og koordinere innsats og samarbeid med andre instanser rundt barnet. I min jobb opplever jeg at det med jevne mellomrom blir brudd i fosterhjem, og at barn må flytte i et nytt tiltak. En slik flytting kan bli en stor belastning for barn og unge som ofte har en grunnleggende følelse av utrygghet i livet fra før av.

1.3 Lovgrunnlag og organisering

Norge har vært et foregangsland med tanke på barnevernlovgivning, og var det første landet i verden med et offentlig barnevern. Loven om «forsømte børns behandling» (Vergerådsloven) trådte i kraft i 1900. «Lov om barnevern» ble vedtatt i 1953. Utgangspunktet for loven var at foreldrene hadde hovedansvar for sine barn, og det primære målet var å styrke familien med hjelp og støtte. Dersom hjelpetiltak ikke førte

fram, kunne flytting ut av hjemmet bli aktuelt. Et hovedprinsipp i loven var vurderingen av «barnets beste». Barnevernloven av 1953 ble revidert og videreført med barnevernloven av 1992 som fortsatt er gjeldende lov per dags dato (Meld. St. 17 (2015–2016), s. 22).

I barnekonvensjonen framkommer det at ved alle handlinger som berører barn, skal «barnets beste» være et grunnleggende hensyn (Barnekonvensjonen, 1989, artikkel 3 nr. 1). «Barnets beste» er også et overordnet prinsipp i barnevernloven, og er innlemmet med en egen bestemmelse i Grunnloven (Barnevernloven, 1992, § 4-1; Grunnloven, 1814, kapittel E, § 104). Barnekonvensjonen viser videre til at barn skal sikres nødvendig omsorg og beskyttelse. I Norge er oppdragelse og omsorg for barn foreldrenes rett og plikt. I de tilfellene hvor barn opplever alvorlig omsorgssvikt fra sine foreldre og ikke får grunnleggende behov for omsorg dekket, kan det offentlige overta omsorgen (Barnevernloven, 1992, § 4-12). Lov om barneverntjenester § 4-12 regulerer omsorgsovertakelse, og § 4-22 omhandler fosterhjem. Fosterhjem betegnes i § 4-22 som private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av vedtatte tiltak. Til fosterforeldre skal det velges personer som *har særlig evne til å gi barn et trygt og god hjem*. Ansvar for oppfølging av fosterhjemmet og barnet er underlagt barneverntjenesten i kommunen som har omsorgen for barnet, betegnet som *omsorgskommunen*. *Fosterhjems kommunen* er barnets bostedskommune, og skal føre tilsyn med fosterhjemmet. Tilsynet skal føre kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet. Plassering av barn i fosterhjem kan også være et tidsavgrenset frivillig hjelpetiltak (Barnevernloven, 1992, §§ 4-22, 8-4, 4-4, 6. ledd).

Barneverntjenestens ansvar for oppfølging av barn i fosterhjem utdypes i fosterhjemsforskriften. Fosterhjemsforskriften (2003) redgjør blant annet for generelle krav til fosterforeldre, valg av fosterhjem i det enkelte tilfellet, oppfølging av fosterhjemmet og bestemmelser om tilsyn med barn i fosterhjem.

Stortinget fattet i juni 2021 vedtak om ny barnevernslov. Loven er planlagt å tre ikraft 1. januar 2023. Målet med ny barnevernslov er å få en lov som i større grad er tilpasset dagens samfunn. Loven skal styrke barns og foreldres rettssikkerhet, bidra til bedre barnevernsfaglig arbeid og øke vektleggingen av forebygging og tidlig innsats. Det vil stilles større krav til kompetanse blant ansatte i barnevernet, økte krav til begrunnelser og dokumentasjon og større grad av kommunal ledelse og styring. Regler for samvær endres i tråd med føringer fra den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) og høyesterett. Barn og familier som mottar hjelp fra barnevernet skal sikres økt rettsikkerhet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å.).

1.4 Fosterhjemsomsorgen i Norge i dag

Barnevernlovens § 4-14 viser til fosterhjem som ett av plasseringsalternativene dersom det ikke er forsvarlig for barnet å bli boende i hjemmet. Omsorg innenfor rammen av en familie er det foretrukne alternativet til de fleste barn, og dette har vært tilfellet både i Norge og i sammenlignbare land i mange tiår (Backe-Hansen et al., 2019, s. 14).

Tiltak som barnevernet iverksetter, skal bidra til å bedre barns situasjon. Likevel har tiltak en omkostning for de som berøres. Ved et så alvorlig og komplisert inngrep som en fosterhjems plassering er, øker påkjenningene for barnet og familiene som involveres. Grunnlaget for beslutningene må derfor ta nøye hensyn til både gevinstene og omkostningene for avgjørelsen (Bukholdt, 2017, s. 72).

Stortingsmelding 17 peker på at flere barn og unge som tidligere ville fått institusjonsplass, kommer i fosterhjem. Det medfører at barn og unge i fosterhjem ofte har store sammensatte vansker som krever at fosterforeldrene får ekstra hjelp, støtte og økonomisk kompensasjon for å settes i stand til å håndtere oppgaven (Meld. St. 17 (2015–2016), s. 30).

En prosent av alle barn i Norge i alderen 0-17 år bor i fosterhjem. Per 31.12.2021 var 7658 barn under omsorg i Norge. De fleste, 7076 barn, var plassert i fosterhjem. Dersom en også tar med fosterhjem som hjelpetiltak, var det totalt 10 059 barn som bodde i fosterhjem i utgangen av 2021 (Statistisk sentralbyrå, 2022). Antall barn som bor i fosterhjem hos familie eller nære nettverk har i de siste fem årene økt med nesten 30 prosent, men fremdeles er det vanligste at barn flytter til fosterforeldre de ikke kjente før plasseringen.

Det har vært en liten nedgang i andelen av barn i fosterhjem siden 2017. En forklaring er at det har vært færre omsorgsovertakelser de siste årene. Utviklingen kan tyde på at en i større grad lykkes med å sette i verk gode og effektive hjelpetiltak mens barna bor hos biologiske foreldre. En annen forklaring kan være at terskelen for å flytte barn ut av hjemmet har blitt høyere med bakgrunn i økt kunnskap om traumet som en flytting kan ha for barnet. Det kan også være at styrkingen av det biologiske prinsipp og ideologiske årsaker, har medført at terskelen for å flytte barn ut av hjemmet har blitt høyere (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2022).

1.4.1 Dagens oppfølging av fosterhjem

Fosterhjem regnes som en bærebjelke i tiltakene for de mest utsatte barna i vårt velfredssamfunn, og fosterforeldre tar på seg et stort ansvar på vegne av det offentlige (Meld. St. 17 (2015–2016), s. 15).

Kommunen skal sørge for at fosterhjemmene får økonomisk, praktisk og faglig støtte, veiledning og oppfølging. Det enkelte barns behov er førende for oppfølgingen. Oppfølgingen har som formål å hjelpe og støtte fosterforeldrene til å klare omsorgsoppgavet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å.; Meld. St. 17 (2015–2016), s. 61).

Bufetat, som er en del av den statlige barnevernmyndigheten, har ansvar for å rekruttere og formidle fosterhjem til kommunene. De er videre ansvarlige for å gi fosterhjem generell og grunnleggende opplæring (Barnevernloven, 1992, § 2-3). Bufetat har ansvar for at det finnes differensierte og tilstrekkelige tilbud av fosterhjem som er i samsvar med kommunenes behov til enhver tid.

Fosterhjemstilbudet i Norge er inndelt i to hovedkategorier: kommunale fosterhjem og statlige fosterhjem. De kommunale fosterhjemmene kan være i barnets familie/nettverk eller et fosterhjem rekruttert på generelt grunnlag. De kommunale hjemmene har oppdragsavtale med kommunen. De statlige fosterhjemmene er mer spesialiserte tiltak, og har oppdragsavtaler med Bufetat. De deles inn i beredskapshjem (hjem som tar i mot barn i en akutt situasjon for en begrenset tidsperiode) og spesialiserte fosterhjem. Statlige fosterhjem følges opp av egne konsulenter som gir jevnlig individuell veiledning og veiledning i gruppe. Kommunen har likevel et lovpålagt ansvar for å følge opp barnets situasjon i fosterhjemmet i tett samarbeid med Bufetat (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2021).

Barnevernloven og tilhørende forskrift om fosterhjem legger de rettslige rammene for oppfølgingen av fosterhjem. I norsk offentlig utredning (NOU) (2018:18, s. 31) vises det til barnevernlovens § 1-4, krav om forsvarlige tjenester. Kravet om forsvarlighet tilsier at tiltak og tjenester skal ha en viss kvalitet. Dette betyr at barneverntjenesten må snakke med de som skal få oppfølgingen slik at den treffer barnets, fosterfamiliens og foreldrenes behov. Fosterhjemsforskriften (2003, § 7) viser til at barneverntjenesten skal gi en helheltlig oppfølging som er tilpasset det enkelte fosterhjem. Oppfølgingsansvaret inkluderer råd, veiledning og støtte til fosterhjemmet. Videre vises det til at barneverntjenesten er pålagt å gjennomføre minimum 4 besøk i fosterhjemmet per år. Dette kan reduseres til 2 ganger per år dersom barnet har bodd i hjemmet i mer enn 2 år og forholdene i fosterhjemmet vurderes som gode.

Backe-Hansen et al. (2019, s. 59) påpeker at kvaliteten på oppfølgingen som fosterforeldre får, kan ha innvirkning på hvor vellykket plasseringen er. Rapporten viser til en betydelig variasjon i praksis mellom kommuner når det gjelder oppfølgingen i fosterhjemsomsorgen. Utfordringer som ble identifisert i rapporten er utilstrekkelig eller manglende oppfølging av barna, deres foreldre eller fosterforeldrene. Dette omhandler manglende barnevernfaglige vurderinger og dokumentasjon, manglende råd og veiledning til fosterforeldre, manglende ledelse og kontroll og at barnets stemme ikke kommer godt nok fram. Rapporten påpeker at det er behov for nasjonale standardiserte retningslinjer for oppfølging av fosterhjem samtidig som behovet for individuell tilpassning av oppfølgingen må ivaretas (Backe-Hansen et al., 2019, s. 10, 59).

1.4.2 Rekruttering og opplæring av fosterforeldre

Fosterforeldre er i en unik posisjon og rolle til å gi stabiliserende støtte i hverdagen til barn og unge under omsorg dersom de gis tilstrekkelig opplæring og veiledning (Vanderwill et al., 2021, s. 492). Fosterforeldre tar på seg et viktig samfunnsoppdrag som i perioder kan være svært utfordrende. Det er avgjørende med opplæring for at fosterhjemsomsorgen skal ha god kvalitet (Meld. St. 17 (2015–2016), s. 60).

I Norge har man i mange år brukt PRIDE (Parent – Resources for Information – Development and Education), en modell fra USA tilpasset norske forhold, til bruk i den generelle rekrutteringen og opplæringen av fosterforeldre. Opplæringen skal gi fosterforeldre ferdigheter som setter dem i stand til å være fosterhjem. I tillegg skal opplæringen gi potensielle fosterforeldre et grunnlag for å beslutte om de bør og vil bli fosterhjem. PRIDE skal også fungere som et kartleggingsverktøy for å vurdere om familien er egnet til å bli fosterforeldre (Sundt, 2016, s. 179-181).

Stefansen og Hansen (2014) har evaluert PRIDE-opplæringen. Konklusjonene i evalueringen var at både fosterforeldre og PRIDE-aktørene opplevde opplæringen som nyttig og meningsfull i utøvelsen av fosterforeldreskapet, og at PRIDE fungerte etter hensikten (Stefansen & Hansen, 2014, s. 18).

1.5 Bufetatens insentivpakke

Bufetat region Midt-Norge startet i 2018 prøveprosjektet insentivpakken. Målsettingen med prosjektet var å redusere antall utilsiktede flyttinger gjennom tett og målrettet oppfølging av fosterhjemmet i en kritisk fase av plasseringen. Begrunnelsen for oppstarten av prosjektet var at Bufetat opplevde at mange av henvisningene de fikk fra kommunene skyldtes utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. Tilbudet insentivpakke ble gitt til fosterhjem der det bodde barn/ungdom som tidligere hadde opplevd utilsiktet flytting, og det ble vurdert at det var fare for et nytt brudd. Prosjektet skulle opprinnelig avsluttes

i årsskiftet 2019/2020, men ble videreført på grunn av de positive tilbakemeldingene som ble gitt fra saksbehandlere i barneverntjenesten og fra fosterforeldre.

Veiledningen i insentivpakken foregikk i hovedsak i fosterhjemmet med evalueringsmøter sammen med Bufetat og kommunen hver tredje måned. Veiledningen var individuelt tilpasset den enkelte familie og skulle bidra til at fosterforeldrene stod i oppdraget som fosterhjem også etter at insentivpakken ble avsluttet. Fosterforeldrene skulle lære å kjenne barnet og sine egne uttrykk og få nye verktøy for å håndtere vanskelige situasjoner. For å sikre at fosterforeldrene kunne ta del i veiledning og nødvendig oppfølging av barnet, ble de ofte frikjøpt fra annet lønnsarbeid i forbindelse med insentivpakken. I tillegg til tett veiledning fikk fosterforeldrene tilbud om parterapi i regi av familievernkontoret. Insentivpakkens varighet var maksimum 2 år. Tiltaket kunne avsluttes tidligere dersom behovet for oppfølging ble redusert (Paulsen & Ytreland, 2022, s. 24-25). De siste insentivpakkene ble avsluttet i løpet av vårhalvåret 2022. Med bakgrunn i barnevernsreformen har kommunene selv overtatt ansvaret for tett veiledning av de fosterhjemmene som har behov for dette.

1.6 Oppgavens struktur

Oppgaven består av til sammen sju kapitler der kapittel en har vært et introduksjonskapittel. I kapittel to gjør jeg rede for tidligere forskning på feltet, og kapittel tre tar for seg teoretiske perspektiver på veiledning og anerkjennelsesteori. Kapittel fire er et metodekapittel. Deretter presenteres oppgavens resultater i kapittel fem, etterfulgt av diskusjon i kapittel seks. Kapittel sju er avsluttende kapittel med konklusjon, implikasjoner for praksis og videre forskning.

Kapittel 2 Tidligere forskning

I dette kapitlet ser jeg på både norske og internasjonale studier som omhandler utilsiktede flyttinger fra fosterhjem. Det er ulikheter i hvordan fosterhjemsomsorgen og lovverket er organisert i de forskjellige landene, og funnene fra den internasjonale forskningen på feltet trenger ikke å være direkte overførbare til norske forhold.

Mange barn i fosterhjem opplever utilsiktede flyttinger og brudd, noe som ofte bidrar til ekstra vansker for en allerede utsatt gruppe. Nye tall fra statistisk sentralbyrå (SSB) viser at ca 50 % av alle barn som bor i fosterhjem har opplevd å flytte minst en gang etter at de kom i fosterhjem (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2021). Backe-Hansen et al. (2013, s. 7) anslår at ca 20-50 % av alle plasseringer i fosterhjem fører til utilsiktet flytting. Et slikt anslag bekreftes også i flere internasjonale studier (Konijn et al. 2019, s. 483; Triseliotis, 2002, s. 24; Vanderfaellie et al, 2017, s. 209).

En flytting kan medføre tap av sosiale relasjoner og sosial støtte, og barn og unge må tilpasse seg et nytt miljø (Vanderfaellie et al., 2017, s. 209). Videre øker risikoen for psykosiale vansker, en negativ selvfølelse og problemer med tillit til voksne rundt seg. En akkumulering av vansker kan medføre en negativ spiral der atferds- og tilknytningsvansker fører til økt risiko for nye utilsiktede flyttinger (Konijn et al. 2019, s. 484). Dette påpekes også av Backe-Hansen et al. (2013, s. 7), som viser til at en utilsiktet flytting ofte medfører flere. Resultatet kan bli en stadig omskiftelighet for barna som igjen fører til økte vansker, redusert livskvalitet og reduserte muligheter for å klare seg i voksenlivet. For fosterforeldre vil en utilsiktet flytting kunne oppleves som et nederlag og gi en følelse av utilstrekkelighet. Dette kan igjen medføre at de ikke ønsker å påta seg flere oppdrag som fosterhjem. For barnevernet som system gir dette utfordringer med tanke på ressurser brukt på rekruttering og opplæring av nye fosterforeldre (Backe-Hansen et al., 2013, s. 11). Brudd i fosterhjem vil også kunne medføre økte samfunnsøkonomiske kostnader. Oslo Economics har i 2021 gjennomført en kostnadsanalyse av utilsiktede flyttinger. Resultatene viser at de samfunnsøkonomiske kostnadene ved en utilsiktet flytting for ett barn er mellom 1,1-5,7 millioner i løpet av de første 12 månedene. Dersom man tar høyde for et varig høyere ressursbruk etter en utilsiktet flytting vil merutgiftene kunne bli enda høyere enn dette (Oslo Economics, 2021, s. 47).

Stabile fosterhjems plasseringer er nødvendig for å kunne møte barn og unges behov for utviklingsstøtte. Stabiliteten gjør at det er en større sannsynlighet for at barna vil ha en bedre psykosial utvikling, ha bedre skoleresultater og et bedre utgangspunkt for økonomisk uavhengighet som voksne (Vandervill et al., 2021, s. 488). Oterholm og Paulsen (2022) viser til det samme, og peker på at at stabile fosterhjems plasseringer der barn og unge får mulighet til å knytte langvarige relasjoner inn i voksenlivet, vil ha betydning for hvordan ungdommene klarer seg som voksne. Det å bo i fosterhjem etter ungdom fyller 18 år, gir økt sannsynlighet for å fullføre videregående skole, fortsette utdanning eller å komme ut i arbeid. En fortsatt fosterhjems plassering øker også sjansene for at ungdommene har en bedre økonomisk situasjon og en større grad av sosial støtte rundt seg. Fosterforeldre kan bidra med følelsen av tilhørighet og legge til rette for en strukturert hverdag, noe som vil være viktig for å blant annet gjennomføre skolegang (Oterholm & Paulsen, 2022, s. 45-47).

Det er viktig å påpeke at en utilsiktet flytting som regel, men ikke alltid, vil ha negative konsekvenser for barnet. Flytting fra et fosterhjem som ikke har lyktes å ivareta barnets behov for utviklingsstøtte, kan gi barnet nye muligheter for en bedre utvikling og større trivsel (Backe-Hansen et al. 2013, s. 16).

En utilsiktet flytting vil være et resultat av samspillet mellom flere faktorer. Årsakene som i hovedsak blir nevnt ved utilsiktede flyttinger er forhold knyttet til barna, forhold knyttet til fosterforeldrene og situasjonen i fosterhjemmet, forhold knyttet til barnets biologiske familie og forhold knyttet til barneverntjenesten (Backe-Hansen et al., 2013 s. 16, 8). Denne inndelingen vil bli brukt i den videre gjennomgangen av tidligere forskning på feltet. De fleste studiene som omtales ser på risiko-og/eller beskyttelsesfaktorer knyttet til utilsiktede flyttinger.

2.1 Forhold knyttet til barna

Forhold ved barna er det som har fått mest oppmerksomhet i forskning om utilsiktede flyttinger. Når hovedfokuset på årsaksforklaringer for utilsiktede flyttinger har vært på forhold knyttet til barna, kan det ha medført at andre årsaker har fått mindre forskningsmessig interesse. Som en følge av dette har tiltakene for å redusere utilsiktet flytting i hovedsak konsentrert seg om tiltak for å redusere barnas atferdsvansker (Backe-Hansen, 2009, s. 6).

Det er sjeldent et forhold eller kjennetegn alene som kan forklare årsakene til utilsiktede flyttinger. Mange forhold vil påvirke hverandre gjensidig, og effekten av ett forhold vil kunne påvirke effekten av et annet. Eksempel her kan være forholdet mellom atferdsvansker og barnets alder ved plassering (Backe-Hansen et al., 2013, s. 21). I Haviks kartleggingstudie av fosterforeldres erfaringer og synspunkt, fremkommer det at forhold ved barnet er det som har størst betydning når fosterforeldre tenker på oppsigelse av fosterhjemsavtalen. Det er også slik at forholdet til barnet er den viktigste årsaken til å *fortsette* avtalen når fosterforeldre kjenner på slitenhet (Havik, 2007, s. 149).

Alder og tidspunkt

Barnas alder ved plassering har i flere studier vist å være en sentral faktor for utilsiktede flyttinger. Oosterman et al. (2007) har i en oversiktsstudie og metaanalyse sett på 26 ulike studier der risiko- og beskyttelsesfaktorer knyttet til utilsiktede flyttinger er tema. De viser til en liten, men signifikant effekt for alder som indikerer at flyttinger oftere forekommer hos eldre enn hos yngre barn som blir plassert. Når andre faktorer trekkes inn i analysen, avtar effekten av alder. Vanderwill et al. (2021, s. 488) viser til at risikoen for ustabilitet i plasseringer øker fra 2 årsalder. Dette bekreftes i en relativt liten studie fra Sverige av Vinnerljung et al. (2017). Studien viser at en fremtredende risikofaktor for utilsiktet flytting er plassering i fosterhjem etter fylte 2 år (Vinnerljung et al., 2017, s. 19). I studien av Konijn et al. (2019, s. 489) vises det også til at en høyere alder ved plassering gir større ustabilitet. En belgisk studie av 309 langsiktig plasserte barn viser tilsvarende funn (Vanderfaellie et al. 2016, s. 209). Også Havik (2007, s. 143) viser til at økt alder hos barna utgjør en risiko for at fosterforeldre vurderer å si opp fosterhjemsavtalen. En systematisk oversiktsstudie av Rock et al. (2015, s. 188) påpeker det samme; en høyere alder hos barnet er den mest konsistente faktoren knyttet til ustabilitet i plasseringer.

Tall fra SSB publisert i 2021 viser at det skjer flest flyttinger det første året barn bor i fosterhjem. Dette gjelder alle aldersgrupper (Barne-ungdoms og familiedirektoratet,

2021). Oosterman et al. (2007, s. 66) finner indikasjoner på at det er størst risiko for flytting de første 6 månedene etter plasseringen. Backe-Hansen et al. (2013, s. 19) viser i sin rapport at det er de to første årene i en plassering som har størst risiko for en utilsiktet flytting, og at risikoen deretter flater mer ut.

Tidligere plasseringer i fosterhjem kan være en risikofaktor for nye flyttinger. Rock et al. (2015, s. 188) finner også en slik sammenheng. Konijn et al. (2019, s. 489) finner imidlertid ikke en signifikant sammenheng mellom tidligere plasseringer og nye flyttinger, men finner at tidligere plasseringer i fosterhjem kan være en risiko for gutter.

Atferdsvansker og psykisk helse

Atferdsvansker hos barna har i flere studier vist å være en sterk indikator for utilsiktede flyttinger (Konijn et al., 2019, s. 489; Rock et al., 2015, s. 188; Oosterman et al., 2007, s. 64; Vanderfaellie et al., 2016, s. 209; Vinnerljung et al., 2017, s. 21). Atferdsvansker hos barn i fosterhjem synes å være stabile over tid og har gjerne en negativ effekt på foreldreferdighetene til fosterforeldre (Konijn et al., 2019, s. 489). Eksternaliserende atferdsvansker med hyperaktiv og forstyrrende atferd viser seg å være spesielt utfordrende, og kan medføre at fosterforeldrene avviser barna (Rock et al., 2015, s. 188). Sammenhengen mellom atferdsvansker og utilsiktede flyttinger er likevel ikke lineær. Barn som kommer i fosterhjem har en større risiko for å utvikle atferdsvansker dersom de må flytte utilsiktet, og for hver flytting barnet opplever, øker risikoen. På denne måten kan atferdsvansker både være en årsaksfaktor og en virkningsfaktor av utilsiktede flyttinger (Backe-Hansen et al., 2013, s. 25).

Barn og unge som er plassert i fosterhjem har opplevd ulike former for omsorgssvikt. Omsorgssvikt og traumatiske opplevelser kan medføre at barn og unge viser atferd som påvirker relasjonen til fosterforeldrene negativt. Vansker med emosjonsregulering kan føre til både internaliserende og eksternaliserende atferdsvansker. En historikk med omsorgssvikt er en risikofaktor for utilsiktet flytting (Konijn et al., 2019, s. 494; Vanderwill et al., 2021, s. 489). Tilknytningsvansker er vanlig problematikk for barn som har opplevd omsorgssvikt. Manglende og problematisk tilknytning til fosterforeldre kan være en risikofaktor for brudd. Barn som har strevd med tilknytning i tidligere plasseringer vil kunne ha økt risiko for utilsiktet flytting (Oosterman et al., 2007, s.68).

Plassering med søsken

Flere studier viser at plassering sammen med søsken ser ut til å være en beskyttelsesfaktor for utilsiktede flyttinger (Konijn et al., 2019, s. 494; Oosterman et al., 2007, s. 69, Rock et al., 2015, s. 194). Hos Vinnerljung et al. (2017, s. 19) ble det derimot gjort motsatt funn. Rock et al. (2015, s. 194) viser til at søsken som har en tydelig omsorgsrolle før plassering, kan kjenne på en sterk følelse av at søsknene trenger dem videre i livet. Konflikter mellom søsken kan derimot også være en årsak til brudd i fosterhjem.

2.2 Forhold knyttet til fosterforeldrene/situasjonen i fosterhjemmet

Motivasjon og personlige egenskaper

Fosterforeldres motivasjon og holdninger hadde betydning for utilsiktet flytting i seks av studiene som er omtalt av Oosterman et al. (2007). Fosterforeldre som er genuint interessert i å yte omsorg for barn generelt, eller for et spesifikt barn, har mer vellykkede plasseringer. Faktorer som støtte fra egen familie og nettverk, inkludert saksbehandler, har også betydning (Oosterman et al. 2007, s. 70, 74).

Dette bekreftes av Gouveia et al. (2021, s. 2766). I deres oversiktssudie finner de at fosterforeldres motivasjon, personlige karakteristika og opplevd støtte fra familie og barneverntjenesten er de viktigste faktorene som bidrar til at fosterforeldre fortsetter i oppdrag som fosterhjem. Også Rock et al. (2015, s. 195) viser til at fosterforeldres motivasjon og personlige kvaliteter som blant annet toleranse, fleksibilitet og adekvat grensesetting er viktige for stabile plasseringer.

Vanderwill et al. (2021) finner i en oversiktsstudie flere faktorer relatert til fosterforeldre som kan knyttes til stabilitet/ustabilitet i fosterhjems plasseringer. Økt oppmerksomhet rundt relasjonen mellom fosterforeldre og barn er en sentral faktor. Å kunne møte barnets behov og tilby et trygt og støttende miljø krever engasjerte og empatiske fosterforeldre som har evne til selvregulering. Opplæring med fokus på dette vil kunne øke fosterforeldres relasjonelle kapasitet, og dermed øke stabiliteten i plasseringene. Videre er viktigheten av rutiner og struktur for å fremme en trygg tilknytning påpekt. At fosterforeldre etablerer god struktur og gode rutiner, kan bidra til økt fokus på reasjonen til barnet (Vanderwill et al., 2021, s. 514). I en studie av Geiger et al. (2016) er fosterforeldres evne til empati påpekt som avgjørende for en vellykket fosterhjems plassering. Funnene i studien indikerer at robuste fosterfamilier viser stor grad av empati for barna og barnas biologiske familie (Geiger et al., 2016, s. 3774).

Et godt forhold mellom barnet og fosterforeldrene der fosterforeldre har en aksepterende og tålmodig tilnærming og god kommunikasjon med barnet, bidrar til stabilitet i plasseringen (Rock et al., 2015, s. 195-196). Fosterforeldrenes følelse av forpliktelse og tilknytning til barnet er en viktig beskyttelsesfaktor som kan bidra til å unngå utilsiktede flyttinger (Havik, 2007, s. 153).

Oversiktsstudien av Konijn et al. (2019) ser på antatte risikofaktorer koblet til ustabile plasseringer. Et sentralt funn er fosterforeldre som har dårlige foreldreferdigheter. Fosterforeldre med dårlige foreldreferdigheter kan ha vansker med å sette grenser og gi adekvat utviklingsstøtte. De kan videre ha vansker med å håndtere barnets fysiske/psykiske alder på en adekvat måte (Konijn et al., 2019, s. 489).

En studie av Van Holen et al. (2019) har sett på hvilke karakteristika saksbehandlere i fosterhjem mener kjennetegner vellykkede fosterforeldre. En av de mest framtrepende kjennetegnene i denne studien er fosterhjemmets evne til samarbeid med viktige instanser rundt barnet og barnets biologiske familie (Van Holen et al., 2019, s. 1).

Fosterhjem i eller utenfor barnets familie/nettverk

Statistikk fra SSB viser at det skjer flere flyttinger fra fosterhjem som er utenfor familie og nære nettverk enn i plasseringer som er i familie og nettverk. Tall fra 2020 viser at 42 prosent av barna som bor i fosterhjem hos familie/nettverk har flyttet minst en gang mot 54 prosent for barn som bor i fosterhjem utenfor familie/nettverk (Barne-, ungdoms- og familieetaten, 2022). Plassering i fosterhjem *utenfor* familie/nettverk har altså vist seg å være en faktor som kan føre til utilsiktede flyttinger (Angel & Blekesaune, 2015, s. 240; Konijn et al., 2019, s. 489; Rock et al., 2015, s. 194). Konijn et al. (2019, s. 489) viser til at barn som plasseres i fosterhjem utenfor familie kan ha større psykiske vansker, og at det kan være årsaken til at de ikke plasseres hos egen familie. En annen forklaring kan være at fosterhjem i familie/nettverk i større grad er mer personlig involvert og dedikert til oppgaven enn fosterhjem utenfor familien. Rock et al. (2015, s. 194) peker på at fosterforeldre i slekt og nettverk i større grad kan kjenne på en sterkere følelse av forpliktelse og ubetinget omsorg overfor barna. Oosterman et al. (2007, s. 73) fant derimot ingen signifikant effekt for familie/nettverks plasseringer i sin studie.

2.3 Forhold knyttet til barnets biologiske familie

Det er gjort mindre forskning på forhold ved biologiske foreldre som kan bidra til brudd i fosterhjem enn forhold ved barna. Samvær med biologiske foreldre og hvordan det kan ha betydning for brudd er det som har fått størst oppmerksomhet. Backe-Hansen et al. (2013, s. 33) konkluderer i sin rapport med at en enkelt variabel som samvær eller ikke samvær med biologiske foreldre, ikke kan forutsi stabiliteten i fosterhjemsforholdet. Dette støttes av Oosterman et al. (2007, s. 72) som i sin oversiktsstudie ikke gjør funn som tilsier at omfanget av kontakt mellom foreldre og barn verken vil øke eller minske risikoen for en utilsiktet flytting fra fosterhjemmet. Vanderwill et al. (2021, s. 515) påpeker at fosterforeldres anerkjennelse av biologisk familie er en faktor som kan føre til mer stabile plasseringer. Fosterforeldre som har et godt forhold til barnets biologiske familie, vil i større grad bidra til å opprettholde kontakt og samvær mellom foreldre og barn.

2.4 Forhold knyttet til barneverntjenesten

Utilsiktet flytting fra fosterhjem skjer som oftest i løpet av den første tiden etter plassering. Backe-Hansen (2009, s. 5) påpeker at tett oppfølging den første tiden etter plassering, gjerne i et større omfang enn det som er fastsatt i eksisterende retningslinjer, er anbefalt. Systematisk veiledning og oppfølging i starten av plasseringen vil kunne gi langsiktige og positive effekter for de involverte.

Vanderwill et al. (2021) viser i sin oversiktsstudie at tilgangen til støttesystemer for fosterforeldre er den mest fremtredende faktoren som kan knyttes til stabilitet i fosterhjems plasseringer. Støttesystemer inkluderer både støttegrupper, støtte fra barnevernssystemet, muligheter til egenomsorg og støtte fra egen familie og nettverk. Tilgangen til støttesystemer medfører mindre stress i familien. Bruk av sosial støtte som en mulighet til egenomsorg, kan bidra til økt tilfredshet og emosjonsregulering hos fosterforeldrene (Vanderwill et al., 2021, s. 513- 514).

Forsterkning og status

Tilstrekkelige økonomiske ressurser i fosterhjemmet er en annen sentral faktor i Vanderwill et al. (2019) sin studie, og kan sees på som et verktøy for å øke stabiliteten i fosterhjem. Funnet kan bidra til å rettferdiggjøre og stimulere etableringen av gode økonomiske støttesystemer rundt fosterhjemmene (Vanderwill et al., 2021, s. 514). Paulsen og Ytreland (2022, s. 28) viser til det samme, og påpeker at frikjøp eller delvis frikjøp fra annet lønnsarbeid er en viktig forutsetning for at fosterhjem skal kunne stå i oppdraget. Backe-Hansen et al. (2019) viser til at barneverntjenestens ivaretagelse av fosterhjemmets behov og respekt for fosterforeldrenes synspunkter, er sentralt for å støtte fosterforeldrene i oppdraget sitt. Det er viktig å øke fosterforeldres formelle status slik at de kan bli tryggere i rollen som en blanding av en profesjonell og en tradisjonell familie. Diskusjoner rundt varighet og omfang av forsterkningsbehov som for eksempel frikjøp, inngår i dette (Backe-Hansen et al., 2019, s. 56).

I en studie av Murray et al. (2011, s. 151) påpekes det at fosterforeldre har et stort behov for bekreftelse og anerkjennelse av sin rolle og status. Fosterforeldre ønsker større respekt fra barneverntjenesten og at deres store omsorgsoppgave blir anerkjent. Videre har fosterforeldre et ønske om at deres oppfatninger verdsettes, og at de blir involvert i beslutninger sammen med barneverntjenesten.

Rock et al. (2015, s. 196) viser til at involvering av fosterforeldre og barna i beslutningsprosesser og gi nødvendig informasjon om saken, kan være beskyttende

faktorer for stabilitet. Dersom fosterforeldre opplever manglende støtte fra barneverntjenesten, kan det medføre at fosterforeldrene ønsker å avslutte plasseringen.

Brown et al. (2014, s. 15) har i en oversiktsstudie sett på fosterhjemsveileders rolle i fosterhjemsomsorgen. Funn i denne studien viser at fosterforeldres følelse av å bli respektert og verdsatt er viktig. Når fosterforeldrene føler seg verdsatt og som en del av teamet rundt barnet, kan det bedre kommunikasjonen og samarbeidet med barneverntjenesten.

Veiledning og opplæring

Kvaliteten på oppfølgingen av fosterhjem kan ha innvirkning på hvor vellykket plasseringen blir (Backe-Hansen et al., 2019, s. 56). Ekhaugen et al. (2018) har utarbeidet et kunnskapsgrunnlag for et regjeringsutnevnt fosterhjemsutvalg om kommunenes tilbud til sine fosterhjem. Deres informanter blant barneverntjenester, fosterforeldre, fylkesmenn og representanter for barna har understreket et behov for mer og bedre tilpasset individuell veiledning til fosterhjem. Mangelfull veiledning fremheves som en hovedgrunn til utilsiktet flytting (Ekhaugen et al., 2018, s. 7 og 43). Dette er sammenfallende med en studie av Kaasbøll et al. (2019), som har gjort en systematisk gjennomgang av forskning på fosterforeldres behov, oppfatning og tilfredshet med opplæringen de mottar i dag. Gjennomgangen viser at fosterforeldre har behov for opplæring utover det som er standard, og manglende oppfølging og opplæring er oppgitt som en av hovedgrunnene til at fosterforeldrene avslutter oppdraget (Kaasbøll et al., 2019, s. 33). Vanderwill et al. (2021) viser til det samme. Nåværende oppfølging fra barneverntjenesten forbereder ikke fosterforeldre godt nok for de utfordringene de møter i oppdraget, noe som medfører at flere barn må flytte. I samme studie vises det til funn som foreslår veiledning på tema som blant annet god familiefungering og egenomsorg. Videre er fosterforeldres tilgang til løpende veiledning og støtte nødvendig. Eksempler på slik støtte kan være støttegrupper for fosterforeldre, direkte veiledning i sak, avlastning og veiledning for å unngå utbrenthet (Vanderwill et al. 2021, s. 515-516).

Gouveia et al. (2021) har i en systematisk oversiktsstudie sett på intensjonelle faktorer og faktorer som bidrar til at fosterhjem fortsetter i oppdraget (opprettholdende faktorer). Den viktigste opprettholdende faktoren i studien er forholdet til barneverntjenesten og profesjonell støtte. Funnene i studien indikerer at formell støtte og spesifikk opplæring av fosterforeldre er viktig. Dersom fosterforeldre i tillegg involeres i prosessene rundt plasseringen, kan dette øke sjansene for at fosterhjemmet ønsker å fortsette med flere oppdrag senere (Gouveia et al. 2021, s. 2778).

Paulsen og Ytreland (2022) har i et forprosjekt evaluert insentivpakken gjennom intervjuer av fosterforeldre, saksbehandlere i kommunen, veiledere i insentivpakken og rådgivere i Bufetat. Funnene i deres studie viser at fosterforeldre har behov for mer veiledning og støtte enn det lovkravet tilsier, og at tett veiledning og praktisk støtte kan være avgjørende for at fosterforeldre kan stå i oppdraget som fosterforeldre. Funnene viser også at det er behov for egne veiledere som følger opp fosterforeldre, og at det bør skilles mellom rollen som veileder og saksbehandler. Et slikt skille vil medføre en sikring av at fosterforeldre får nødvendig anerkjennelse og reel veiledning i tillegg til praktisk støtte (Paulsen & Ytreland, 2022, s. 20). Veiledning på konkrete situasjoner som oppstår i samspillet med barna og refleksjoner rundt dette, er noe som fosterforeldrene trekker fram som spesielt positivt i studien. Dette innebærer at fosterforeldrene kan se nye veier ut av fastlåste mønster. Videre vises det til at veiledning kan bidra til at fosterforeldrene blir oppmerksom på hvilken måte deres egen rolle påvirker hvordan barnet opplever

situasjonen. Både fosterforeldre og veiledere trekker fram at det er viktig at fosterforeldrene får bekreftelse på at deres rolle er betydningsfull, og at de gis anerkjennelse for den oppgaven de utfører. Viktigheten av en slik anerkjennelse påpekes også av saksbehandlere (Paulsen & Ytreland, 2022, s. 29-30).

En studie av Konijn et al. (2021) har sett på om ulike veiledningsintervensjoner kan styrke stabiliteten i plasseringer. Funnene i studien viser at intervensjoner som fokuserer på tilknytning, forsterkning av fosterforeldres sensitivitet og mentaliseringsevne har størst effekt på stabilitet. Studien understreker at intervensjoner som skal impementeres bør være forskningsbaserte (Konijn et al., 2021, s. 501, 505). Også Vinnerljung et al. (2017, s. 21) viser til det samme, og påpeker at manual- baserte veiledningsprogrammer har vist positive effekter på stabiliteten i fosterhjem. Slike intervensjoner anbefales også av Konijn et al. (2019, s. 495).

Relasjon til saksbehandler og veileder

Paulsen og Ytreland (2022, s. 29-30) viser i sine funn at det bygges en nær relasjon mellom veileder og fosterforeldre gjennom regelmessig veiledning. Dette medfører at fosterforeldrene tør å være åpne om utfordringene de står overfor. Fosterforeldrene i deres studie trekker også fram betydningen av veileders tilgjengelighet ved behov. Tilgjengeligheten er en viktig faktor som bidrar til at fosterforeldre føler på en trygghet om at noen er der om de trenger det. Havik (2007, s. 80) har gjort lignende funn om saksbehandlere i barneverntjenesten og viser til at fosterforeldre opplever hyppigheten av kontakt med saksbehandler som viktig, men at det er enda viktigere at saksbehandler er tilgjengelig og lett å få tak i.

Brown et al. (2014) viser til at følelsesmessig ivaretagelse av fosterforeldre gjennom den relasjonen de har til veileder er noe som bidrar til at fosterforeldre kjenner på støtte i sin rolle. Videre viser studien at pålitelighet og tilgjengelighet fra barneverntjenesten også oppleves som en viktig støtte for fosterforeldrene (Brown et al., 2014, s. 13).

Hyppe bytter av saksbehandler kan medføre til ustabilitet i fosterhjems plasseringer. Dette gir manglede kontinuitet i oppfølgingen, og dermed kan fosterhjemmets stabilitet bli truet (Havik, 2007, s. 71). Et godt forhold til, og jevnlig kontakt med saksbehandler, er en beskyttende faktor for stabilitet. Dette viser at betydningen av saksbehandlers rolle er stor. Å sørge for at relasjonen mellom fosterforeldre og saksbehandler er robust og god er en viktig investering for å hindre utilsiktet flytting (Backe- Hansen et al., 2019, s. 50).

Kapittel 3 Teoretiske perspektiver

Som overordnet teoretisk rammeverk for oppgaven har jeg valgt teori om anerkjennelse som utgangspunkt for å forklare og forstå oppgavens problemstilling. I min studie har jeg sett på hva veiledere til fosterforeldre erfarer som viktig for å hindre utilsiktet flytting fra fosterhjem. Teoretiske perspektiver på veiledning vil derfor være en viktig bakgrunn for oppgaven, og vil bli gjennomgått først. Deretter vil jeg gjøre rede for anerkjennelsesteori. Anerkjennelse kan sees på som både en forutsetning for, og et resultat av god veiledning.

3.1 Teoretiske perspektiver på veiledning

3.1.1 Begrepsavklaring, definisjon og trinn i en veiledningsprosess

Den eller de som mottar veiledning kan ha mange navn, alt avhengig av hva slags type veiledning som gjøres. Ulike benevnelser brukes i litteraturen om veiledning.

«Fokuspersone» og «klient» er benevnelser som ofte brukes. I min studie vil de som mottar veiledning være fosterforeldre. Veiledning kan defineres ulikt. I denne oppgaven har jeg valgt Tveitens (2019) definisjon:

«En formell, relasjonell og pedagogisk istandsettingsprosess som har til hensikt at fokuspersonens mestringskompetanse styrkes gjennom en dialog basert på kunnskap og humanistiske verdier» (Tveiten, 2019, s. 22).

En istandsettingsprosess er i Tveitens definisjon en formell prosess med en start og slutt. Det er veilederen som har ansvaret for å sette i stand, men fokuspersonen har ansvaret for å bringe videre endrede tanker og handlinger som prosessen har medført. En istandsettelsesprosess i min studie kan for eksempel være veiledning rundt barnets atferd som kan endre måten fosterforeldrene tenker rundt barnet og som medfører positive endringer.

Ifølge Tveiten (2019) er prosessen også relasjonell, og kvaliteten på relasjonen mellom veileder og fokusperson vil påvirke hva som kommer ut av veiledningen. At prosessen er pedagogisk, betyr at læring, utvikling, vekst og mestring er viktige momenter.

En styrket mestringskompetanse betyr at den allerede eksisterende mestringskompetansen til fokuspersonen blir ytterligere forsterket gjennom for eksempel refleksjon, trening, bevisstgjøring og fokusering på tema som er viktige for vedkommende. Å bli bevisst sine egne muligheter og ressurser er viktig i veiledning. Videre er det å se sammenhenger, å forstå og finne mening sentralt. En større bevissthet rundt egen mestring og styrking av denne, vil også opparbeide evnen til å tåle påkjenninger og håndtere stressende situasjoner på en bedre måte (Tveiten, 2019, s. 67). Det skal legges til rette for at fokuspersonen selv finner svarene, og det er viktig at den som veiledes har et aktivt forhold til egen utvikling og læring (Jørgensen & Skundberg, 2016, s. 395).

I veiledning er dialog hovedformen i kommunikasjonen. Likevel er det en annerledes og mer asymmetrisk form for dialog, da det er fokuspersonens mestringskompetanse som er tema i dialogen (Tveiten, 2019 s. 22, 23). Dialogen er basert på veileders kunnskap, og i min studie vil dette for eksempel innebære veileders fagkunnskap om for eksempel fosterhjemsomsorg.

Forskning viser at veiledning kan forebygge utbrenthet og mindre hensiktsmessige overlevelsesstrategier (Killén, 2012, s. 29, Tveiten, 2019, s. 25). Begrepet utbrenthet brukes i hovedsak om yrkesutøvere som utsettes for store følelsesmessige belastninger og/eller et stort arbeidspress. En kan også tenke begrepet overført til fosterforeldre som står i en krevende omsorgsrolle og som er nær ved å si opp fosterhjemsavtalen. Den følelsesmessige belastningen som arbeidet med psykososiale problemer medfører, har bidratt til økt forståelse for nødvendigheten av veiledning (Killén, 2012, s. 29). Mange fosterforeldre har barn som har sterke emosjonelle uttrykk som følge av ulike former for omsorgssvikt. Dette kan over tid oppleves som en stor følelsesmessig belastning for fosterforeldrene, og veiledning vil ansees som nødvendig.

En god kontakt med og relasjon til veileder vil bidra til fokuspersonens trygghet i veiledningen. I individuell veiledning er relasjonen mellom veileder og fokuspersonen særlig viktig å bruke tid på (Tveiten, 2019, s. 128). Dersom relasjonen er preget av trygghet, kan en i større grad få utbytte av veiledningssituasjonen. Positive kommentarer om personlige egenskaper og anerkjennelse av fokuspersonen kan stimulere og styrke motivasjonen til å videreutvikle ferdigheter og forståelse. Å formidle forståelse for fokuspersonens reaksjoner kan også skape trygghet. Videre vil veileders formidling av interesse og oppmuntring gjøre det samme (Killén, 2012, s. 194-195).

Veilederen kan komme med kommentarer og spørsmål som vil utforske fokuspersonens observasjoner, reaksjoner og erfaringer. Veileder kan også stille spørsmål og kommentarer som stimulerer fokuspersonen til reflekterende tenkning og innlevelse. Reflekterende tenkning er avgjørende for å knytte forståelse til handling og problemløsning. Evne til å se seg selv utenfra og den andre innenfra (mentalisering) kan styrkes ved å stimulere til reflekterende tenkning. Direkte formidling av observasjoner, antakelser, kunnskaper og meninger vil også kunne utvikle fokuspersonens forståelse og ferdigheter (Killén, 2012, s. 197-202). I min studie vil veileders stimulering til refleksjon hos fosterforeldrene være et tema i dataanalysen.

3.1.2 Relasjon, konflikter og avslutning av veiledning

Relasjonen mellom veileder og fokusperson har betydning for hvilken kvalitet veiledningen får. Relasjoner preget av aksept, tillit, respekt, varme og menneskelig klokskap synes å ha en betydelig innvirkning for opplevelsen den enkelte har av å få god hjelp (Aubert & Bakke, 2018, s. 16). Samspillet og relasjonen vil gi viktige bidrag til læringen. Tillit og kommunikasjon, evne til å lytte, forstå og skape kontakt er alle sentrale aspekter i relasjonen mellom veileder og fokuspersonen. Grunnlaget for relasjonen skapes i begynnelsen av veiledningen, men relasjon er viktig gjennom hele veiledningsprosessen (Tveiten, 2019, s. 86).

Den som veileder må være i besittelse av relasjonskompetanse. Relasjonskompetanse defineres av Killén (2012, s. 44) som: «*Evnen til å etablere kontakt med andre mennesker hvor de føler seg respektert og ivaretatt*». Søkelyset på relasjon i veiledningen kan ha overføringsverdi til fokuspersonens egen praksis. Når dette knyttes til min studie, kan det for eksempel være hvordan fosterforeldre ivaretar sin relasjon til barna. Fosterforeldre vil i veiledning lære om seg selv i relasjoner og betydningen av relasjonens sentrale plass i samspill. Oppmerksomhet rundt følelser er også viktig. Ved å snakke om følelser på et generelt grunnlag i oppstarten av veiledningen, kan det bli lettere å prate om spesifikke hendelser der sterke følelser var involvert på et senere tidspunkt (Tveiten, 2019, s. 86-87). Veiledning kan bidra til blant annet økt evne til å uttrykke følelser, økt motivasjon og større selvinnsikt og trygghet på egen kompetanse

(Tveiten, 2019, s. 25). En styrking av slike egenskaper hos fosterforeldre gjennom veiledning vil også kunne bidra positivt i relasjonen til barna de skal gi omsorg til. Betydningen av relasjonen mellom veileder og fosterforeldre er et sentralt tema i min dataanalyse.

«Å møte den andre der den er» er et viktig prinsipp i alt arbeid med menneskelige relasjoner. I veiledning kan det innebære at den som blir veiledet ikke alltid er klar for det, og kan ha andre tanker om hva som er viktig akkurat da (Tveiten, 2019, s. 32). Dette vil også være viktig i veiledningen av fosterforeldre. Selv om veileder kan ha fastsatt et tema for veiledningen på forhånd, er det ikke sikkert at det er det viktigste for fosterforeldrene akkurat da. Ved å «møte den andre der den er», vil veileder anerkjenne den andre gjennom å vise at en har lyttet til og forstått det som blir sagt.

Konflikter kan være tema i veiledning. Konflikter kan handle om motstridende tenkemåter, handlinger og verdier. De kan oppstå på ulike nivåer og mellom ulike relasjoner. Konflikter er en naturlig del av å være i et felleskap med andre. En konflikt kan være en mulighet for vekst og utvikling og et bidrag til å møte andre sider ved seg selv. I veiledning er konflikthåndtering oftest mer relevant enn konfliktløsning. Konflikthåndtering kan være at veileder legger til rette for at fokusperson får hjelp til å reflektere over sin egen rolle i konflikten og hjelp til å oppdage mulige løsninger (Tveiten, 2019, s. 88-91). Et eksempel på konflikthåndtering som er knyttet til min studie kan være veiledning på hvordan fosterforeldre håndterer konflikter som kan oppstå med samarbeidspartnere rundt barnet, som for eksempel skole eller barneverntjeneste.

Tveiten (2019, s. 87) viser til at veileders relasjonskompetanse også innebærer kompetanse til å *avvikle* kontakt etter hvert. Shulman (2003) påpeker at en avslutningsfase vil kunne fremkalle sterke følelser både hos veileder og klient. Det kan være vondt å avslutte et forhold der en har investert mye av seg selv, og drøftet sentrale og vanskelige følelser. En betydelig del av avslutningsfasen vil være å oppsummere og påvise hvilke erfaringer og endringer veiledningsprosessen har medført. Avslutningsfasen kan åpne muligheter for viktig arbeid videre, og veileder har et ansvar for å sikre gode overganger til nye erfaringer og støttesystemer (Shulman, 2003, s. 280-281, 296, 302).

3.2 Anerkjennelsesteori

Å anerkjenne betyr å erkjenne noe som riktig, berettiget eller gyldig (Bokmålsordboka, u.å.). Anerkjennelse kan sees på som et overordnet begrep i sosialt arbeid.

Anerkjennelse vil innebære en praksis som legger vekt på relasjonen mellom klient og sosialarbeider som en interaksjon mellom to parter som møter hverandre med gjensidighet, respekt og forståelse (Aamodt, 2005, s. 140). I mitt datamateriale er begreper som å bli sett, hørt, bekreftet, møtt, få støtte og bli tatt, på alvor eksempler på ord som jeg har tolket som anerkjennelse.

Anerkjennelse utvikler mestringskompetanse og selvtillit, det gir egenverdi og tro på seg selv. I begrepet anerkjennelse er det innebygget verdier, holdninger og et menneskesyn som formidles gjennom handlinger og ord (Aamodt, 2014, s. 203). Schibbye (2009, s. 256) viser til at begrepet anerkjennelse handler om å «se igjen», befeste, skjelne, gjenkjenne, erkjenne og styrke. Ved bruk av anerkjennelse som en teoretisk forståelsesramme, er det en enda bredere betydning som ligger til grunn. Både individets mulighet til å bli en integrert del av samfunnet, og muligheten til å realisere seg selv er fundamentet for teorier om anerkjennelse. Anerkjennelsesteori kan romme både samfunnet, individet og samspillet mellom disse, og kan derfor være et hensiktsmessig

teoretisk perspektiv i forskning på barnevernsarbeid og arbeid med barn og unge (Paulsen, 2018, s. 226). I en profesjonell samtale som veiledning av fosterforeldre kan betegnes som, vil sentrale begrep være anerkjennelse og gjensidighet. Veileder må uttrykke seg på en måte som gir fosterforeldre mulighet til å tenke egne tanker og ha sine egne følelser. Gjennom en slik anerkjennende kommunikasjon vil fosterforeldre bli tilkjent verdi som samtalepartner og menneske (Aamodt, 2005, s. 142).

Jeg har valgt å se nærmere på Axel Honneths anerkjennelsesteori. Honneths teori er inspirert av både filosofi, psykoanalyse og sosialpsykologi, og han hentet teoretisk og empirisk støtte fra blant annet Hegel, Winnicott og Mead for å forstå og forklare anerkjennelse (Follesø, 2014, s. 76). Honneth tar utgangspunkt i intersubjektivitet og at den enkeltes identitet skapes og utvikles i relasjon med andre (Honneth, 2008, s. 101). Intersubjektivitet betyr at to eller flere opplever/deler noe de begge er bevisst på samtidig (Von Tetzchner, 2012, s. 402).

Det relasjonelle perspektivet i Honneths teori gjør at sosialt støttende og utviklende relasjoner blir viktig (Paulsen, 2018, s. 226). I kapittel 2 har jeg vist til flere studier som bekrefter at støttende relasjoner mellom fosterforeldre og veiledere i barnevernet kan være betydningsfulle for å unngå utilsiktede flyttinger (Rock et al. 2015, s. 196; Vanderwill et al. 2021, s. 515-516). Anerkjennede relasjoner gir rom for å vise nærhet og avstand, utrykke både ulikhet og likhet, frihet og avhengighet. Anerkjennelse uttrykker en grunnleggende respekt og holdning overfor et annet menneskes opplevelser (Aamodt 2005, s. 143).

I følge Honneth inneholder anerkjennelse både tilstedeværelse og erkjennelse. Dette viser til både en handlingsdimensjon og en tankedimensjon, og innebærer å se og bli værende hos den personen som trenger det (Follesø, 2014, s. 76). Grunnlaget for selvrealisering er i følge Honneth basert på tre former for anerkjennelse i våre hverdagslige relasjoner, og han skiller mellom tre former for sosialisert samhandling: den private sfære (kjærlighet), den rettslige sfære (rettferdighet) og den solidariske sfæren (solidaritet). I disse tre ulike sosiale fellesskapene (anerkjennelsesfærene) mener Honneth at menneskene kjemper om anerkjennelse, og de tre sfærene er tett forbundet med hverandre (Follesø, 2014, s. 76-77; Honneth, 2008, s. 103; Paulsen, 2018, s. 226).

Anerkjennelse gjennom kjærlighet i primære eller nære relasjoner mener Honneth at skaper en vellykket identitet og legger grunnlaget for selvtilit. Anerkjennelse gjennom rettigheter betyr respekt for borgeren som medlem av samfunnets rettsfellesskap med likeverdige rettigheter som andre. Denne formen for anerkjennelse danner grunnlaget for selvrespekt i følge Honneth. Anerkjennelse gjennom solidaritet betyr at mennesket inkluderes i et større sosialt fellesskap og danner grunnlaget for selvaktelse. Honneth mener at menneskene må motta anerkjennelse i alle de tre sfærene for å få en positiv selvforståelse og for å kunne leve et godt liv. Videre hevder Honneth at den enkelte anerkjennelsesform er en forutsetning for de andre formene. I tillegg er de også en forutsetning for et inkluderende samfunn med aktive medborgere (Aamodt, 2014, s. 218; Paulsen, 2018 s. 226). Dersom en ikke oppnår anerkjennelse i de ulike sfærene omtaler Honneth dette som en krenkelse. En krenkelse betyr i følge Honneth at anerkjennelse blir nektet eller holdt tilbake overfor individet (Honneth, 2008, s. 140).

Jeg vil i det følgende gå nærmere inn på Honneths tre anerkjennelsesformer og knytte disse til arbeidet med fosterhjemsomsorg og utilsiktede flyttinger.

3.2.1 Kjærlighet

En persons grunnleggende identitet og selvtilitt dannes i følge Honneth gjennom følelsesmessig støtte i tidlig barndom. Kjærlighet er nødvendig for å danne positive og tillitsfulle relasjoner til andre. Kjærlighet som anerkjennelsesform er primær, og praktiseres innen en persons eller families privatliv og intimsfære (Honneth, 2008, s.104; Lysaker, 2011, s.109; Paulsen, 2018, s. 227). Honneths kjærlighetsbegrep trenger likevel ikke å bare vise til intime relasjoner, det kan også tillegges et mer nøytralt innhold. Følelsene er for øvrig sterkt tilstede (Follesø, 2014, s. 76). Anerkjennelse i den private sfære innebærer følelsesmessig kontakt som for eksempel kjærlighet, omsorg og godhet. Dette er grunnleggende for en god relasjon, og en god relasjon formes og vedlikeholdes gjennom anerkjennelse (Aamodt, 2014, s. 223- 224).

I den private sfæres anerkjennelsesform kan en tenke seg veileders rolle opp mot fosterforeldre. Veileder er ikke en del av familien og har ikke en privat og intim relasjon til fosterforeldrene, men vil likevel være svært nær og tett på det som foregår i fosterforeldrenes familiesfære. På denne måten kan Honneths beskrivelse av anerkjennelse i den private sfære gjelde relasjonen mellom veileder og fosterforeldre, og møtene mellom dem kan bidra til fosterforeldrenes følelse av å bli anerkjent og øke selvtilitten i måten de utøver sitt foreldreskap. Dersom relasjonen til veileder er støttende og anerkjennende, kan en tenke at det kan bidra til fosterforeldre som får en sterkere identitet knyttet til den viktige oppgaven de har som omsorgspersoner. I en studie av Havik (2007) gav fosterforeldre blant annet uttrykk for at de ønsket veiledning med fokus på forholdene innad i familien da et nytt barn ville påvirke hele familiesituasjonen (Havik, 2007, s. 99). Fosterforeldre kan kjenne på usikkerhet rundt sin egen omsorgskompetanse dersom barnet for eksempel viser tilknytningsatferd som er vanskelig å håndtere og forstå. Veiledning rundt slik atferd må være langvarig, og kan rette seg mot familielivet generelt (Bunkholdt, 2017, s. 176). Denne type veiledning retter seg mot den private sfære, og veileder kommer tett på fosterforeldrene. Fosterforeldrene vil ha behov for anerkjennelse for den innsatsen de gjør og de følelsesmessige belastningene det medfører å være fosterforeldre.

3.2.2 Rettigheter

Rettslig anerkjennelse innebærer at en respekterer hverandre gjensidig som rettighetshavere (Honneth, 2008, s. 119). Rettslig anerkjennelse er ikke knyttet til personlige relasjoner på samme måte som den private sfæren (Follesø, 2014, s. 77). Ved å se seg selv gjennom andre, vil det kunne medføre at en anerkjenner andre medlemmer av fellesskapet som rettighetshavere på samme måte som seg selv. Dette betyr at vi som rettspersoner og medlemmer i samfunnet ser det som en selvfølge at vi har de samme plikter og rettigheter som andre (Honneth, 2008, s. 117-119; Aamodt, 2014, s. 221). Gevinsten ved den rettslige sfære er selvrespekt. I følge Honneth skaper selvrespekten en bevissthet om at mennesket, i tillegg til å bli respektert av seg selv, også fortjener å bli respektert av andre (Honneth, 2008, s. 117-119).

Etterhvert som fosterhjem har blitt det foretrukne omsorgsalternativet for barn som må bo utenfor hjemmet, har det blitt et økende fokus på fosterforeldres rettigheter.

Backe-Hansen et al. (2019) peker på at det er viktig å øke fosterforeldres formelle status som kan gjøre dem tryggere i rollen som både profesjonell og tradisjonell familie (Backe-Hansen et al., 2019, s. 8, 49). En rettslig anerkjennelse av fosterforeldre kan skje gjennom reguleringer i forskrift og avtaler med barneverntjenesten. Et fosterhjemforhold er regulert gjennom en skriftlig avtale mellom barneverntjenesten,

(eventuelt Bufetat) og fosterforeldrene. Her fremkommer både rettigheter og plikter for partene (Fosterhjemsforskriften, 2003, § 6). Barneverntjenesten skal blant annet sørge for at fosterhjemmet får nødvendig informasjon om barnet slik at de på best mulig måte kan ivareta omsorgen for barnet. Barneverntjenesten er også forpliktet til å gi den opplæring og veiledning som er nødvendig i samråd med fosterforeldrene og være tilgjengelig for å gi den veiledningen som trengs. Fosterhjemsavtalen regulerer også fosterforeldrenes forpliktelser i et fosterhjemsforhold (Regjeringen, u.å.).

Fosterforeldres rettigheter er likevel begrenset sammenlignet med andre arbeidstakere, da de regnes som oppdragstakere eller frilansere etter folketrygdloven. Dette vil ha betydning for hvilke rettigheter de har etter lovverket for eksempel når det gjelder pensjon og feriepenger (Regjeringen, u.å.). Det betyr at anerkjennelse i form av like rettigheter som andre (arbeidstakere) ikke fullt ut innfris for fosterforeldre.

Fosterforeldre står i en dobbeltrolle ved at de på den ene siden har en oppsigelig arbeidskontrakt med barneverntjenesten. De har ikke partsrettigheter, og i prinsippet kan barneverntjenesten beslutte å flytte barnet uten at fosterforeldrene har rettigheter knyttet til en slik avgjørelse. På den andre siden har fosterforeldrene daglig omsorg som innebærer alt av emosjonelt engasjement og tilrettelegging. For å kunne takle denne dobbeltrollen er fosterforeldre avhengig av støtte og anerkjennelse for jobben de gjør (Ødegård et al., 2015, s. 177).

3.2.3 Solidaritet

I tillegg til kjærligheten og rettsforholdet trenger mennesker også en sosial verdsetting, og solidaritet er den tredje formen for anerkjennelse i følge Honneth. Dette innebærer både individets følelse av tilhørighet i et samfunn og de sosiale normene og verdiene som finnes i samfunnet. Denne formen for anerkjennelse regnes av Honneth som det ultimate målet for den enkeltes kamp for anerkjennelse (Honneth, 2008, s. 130; Paulsen, 2018, s. 232). Sosial verdsetting viser til de ideologiske, kulturelle og arbeidsmessige fellesskap i samfunnet. Menneskets deltakelse i slike fellesskap vil føre til anerkjennelse av den enkeltes autonomi og dets kvaliteter som menneske. I et solidarisk fellesskap viser mennesker omsorg for hverandre, de hjelper hverandre og tar vare på hverandre. Solidaritet er en gjensidig anerkjennelse der deltakerne danner et verdifellesskap gjennom å søke mot felles mål. Individets positive engasjement og deltakelse i fellesskapet blir verdsatt, og bidrar til den enkeltes følelse av egenverd (Follesø, 2014, s. 77; Honneth, 2008, s. 131; Aamodt, 2014, s. 222-223).

Sosial verdsetting kan knyttes til anerkjennelse av den svært viktige samfunnsoppgaven som fosterforeldre utfører på vegne av fellesskapet. Fosterhjem regnes som en bærebjelke i tiltakene for de mest utsatte barna i vårt velferdssamfunn, og fosterforeldre tar på seg et stort ansvar på vegne av det offentlige (Meld. St. 17 (2015–2016), s. 15). For å kunne gi best mulig oppfølging av fosterhjem er fosterforeldrenes synspunkter helt sentrale. Barneverntjenesten har et stort ansvar for å se til at fosterforeldre blir ansett som likeverdige samarbeidspartnere. Fosterforeldre kan ha tanker om å gi opp eller ikke ha ønske om å bli fosterforeldre igjen dersom de opplever at barneverntjenesten ikke verdsetter den samfunnsinnsatsen de gjør. Videre kan fosterforeldre oppleve å få egne problemer eller bli utbrent, noe som i verste fall kan medføre en utilsiktet flytting. Dette gjelder særlig hvis fosterforeldrene føler at deres innflytelse ikke står i forhold til det omfattende ansvaret de har i den daglige omsorgsutøvelsen overfor barnet. (Backe-Hansen et al., 2019, s. 7-8; Ødegård et al., 2015, s. 179).

Som tidligere referert, må menneskene i følge Honneth motta anerkjennelse i alle de tre sfærene for å få god livskvalitet. Veiledere i fosterhjem og barneverntjenesten for øvrig vil ha et stort ansvar for å arbeide for at fosterforeldre kjenner på anerkjennelse som Honneths anerkjennelsesteori viser til. Dersom man i fosterhjemsomsorgen lykkes med noe av dette, kan det bidra til at en får fosterhjem som barna blir boende i og som i neste omgang også kan brukes på nytt til andre barn.

Kapittel 4 Metode

I dette kapittelet vil jeg presentere oppgavens metode, vitenskapelige ståsted og design. Videre vil jeg redegjøre for etikk, forskerrollen og forskerens forforståelse, analysemetode og analyseprosess. Siste del av kapittelet omhandler studiens kvalitet.

4.1 Kvalitativ metode og vitenskapsfilosofisk ståsted

For å belyse min problemstilling har jeg valgt kvalitativ metode.

Problemstillingen «*Hva erfarer veiledere til fosterforeldre som viktig for å hindre utilsiktet flytting fra fosterhjem?*» har som målsetting å få innsikt i hvilke erfaringer veiledere i fosterhjem har med veiledning for å forhindre utilsiktede flyttinger. Gjennom kvalitative forskningsintervju med veiledere har jeg utviklet mitt datamateriale.

Formålet med et kvalitativt forskningsintervju er å forstå verden sett fra intervjupersonens side. En skal søke å få fram deres opplevelser og betydningen av deres erfaringer forut for vitenskapelige forklaringer (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 20).

Med kvalitative metoder kan en analysere intervjudata og lage en vitenskapelig sammenfatning av trekk, kvaliteter og egenskaper ved de fenomenene som studeres. Kvalitative metoder er godt egnet til å utforske meninger og erfaringer (Malterud, 2012, s. 18). I min studie vil jeg analysere data fra intervjuer med veiledere og trekke ut deres meninger og erfaringer med å gi veiledning til fosterforeldre.

Min studie og kunnskapsinnhenting som er gjort, kan plasseres innenfor et postmodernistisk og sosialkonstruktivistisk perspektiv. I disse perspektivene sees forskeren på som en aktiv deltaker i en kontinuerlig kunnskapsutvikling der nye spørsmål blir viktigere enn å finne fram til universelle sannheter (Malterud, 2002, s. 2469). Den postmoderne tenkning vektlegger lokale kontekster og betydningen av at kunnskap bekreftes gjennom praksis. Det er åpenhet for mangfoldet av lokale betydninger, kvalitativ ulikhet og at kunnskap er avhengig av hvilke perspektiver, synspunkter og verdier som forskeren innehar (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 75-76). I min studie vil informantenes praksis med fagområdet fosterhjemsomsorg ha betydning for hva slags kunnskap som produseres. Min egen forforståelse med arbeidsbakgrunn i barneverntjeneste og fosterhjemsoppfølging vil også ha betydning for hva jeg velger å vektlegge i analysene av intervjuene. Sosialkonstruktivismen fremhever interaksjonen mellom informantene og forskeren, og denne interaksjonen vil prege resultatene av forskningen (Thagaard, 2018, s. 40). Min egen interaksjon med informantene i intervjusituasjonen kan ha preget de svarene jeg fikk, og dermed også resultatene av dataanalysen.

Kvalitative metoder bygger på teorier om fenomenologi og hermeneutikk (Malterud, 2012 s. 19). Både et fenomenologisk og et hermeneutisk vitenskapssyn ligger til grunn i min studie.

4.1.1 Fenomenologi

Fenomenologien tar utgangspunkt i informantenes erfaringer, og beskrivelser av verden slik den oppleves for dem. Fenomenologisk metode skal beskrive så presist og fullstendig som mulig heller enn å analysere og forklare. Målet er å finne essensen i fenomenene ved å gå fra enkeltfenomeners beskrivelser til å finne deres allmenne vesen og likhetstrekk (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 45). I analysen vil jeg se på informantenes

erfaringer med veiledning i fosterhjem, få tak i deres perspektiver knyttet til veiledningen og hvordan dette kan bidra til å forhindre utilsiktede flyttinger. Det er informantenes subjektive opplevelser som skal komme frem. Likevel vil det være fortolkende elementer i dataanalysen, og en hermeneutisk forståelse vil også være fremtredende i studien.

4.1.2 Hermeneutikk

Hermeneutikken utforsker mening og forståelse der konteksten og forskerens forforståelse har stor betydning (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 74). Hermeneutikken fortolker menneskers handlinger ved å se bak det som er mest innlysende og finne et dypere meningsinnhold. Fenomenet som studeres, må forstås i lys av helheten eller den sammenhengen det er en del av (Thagaard, 2018, s. 37). Tolkernes forhåndskunnskap om tekstens tema vektlegges i den hermeneutiske tradisjonen. Formålet med denne fortolkningen er å komme fram til en anvendelig forståelse av teksten (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 73). Min egen erfaringsbakgrunn og forhåndskunnskap om temaet vil ha betydning for hvordan jeg fortolker og forstår informasjonen som framkommer i intervjuene. Forkunnskapen jeg har om fosterhjemsomsorg vil bidra til hvordan jeg forstår og tolker datamaterialet i studien.

4.2 Godkjenning av prosjektet og forskningsetikk

Forskningsetikk innebærer et sett av grunnleggende normer som er forankret i det internasjonale forskningsfellesskapet. Forskningsetikken er et verktøy for å sikre at forskning organiseres og utøves forsvarlig (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2018). De forskningsetiske retningslinjene for samfunnsvitenskapelig forskning er overordnet i dette prosjektet.

Min studie er knyttet til hovedprosjektet «Insentivpakke- fosterhjem» som ble godkjent av norsk senter for forskningsdata (NSD, nå Sikt) i 2019. Mitt meldeskjema nr. 581762 til NSD om behandling av personopplysninger, er vurdert å være i samsvar med personvernreglementet og ble godkjent av NSD den 20.08.21.

Personvernforordningen fastsetter regler om vern av personer ved behandling av personopplysninger og skal blant annet sikre vern av personers rettigheter og friheter (Personopplysningsloven, 2018, artikkel 1). Personvernforordningens artikkel 5 omhandler prinsipper for behandling av personopplysninger.

Ivaretagelse av personvern ble gjort gjennom skriftlig og muntlig informasjon til deltakerne. Informasjonsskrivet inneholdt informasjon om prosjektet og en samtykkeerklæring. Samtykket er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres og trekkes tilbake av deltakerne (Personopplysningsloven, 2018, artikkel 5.1 a). Datainnsamlingen har fulgt prinsipper om formålsbegrensning, det vil si at opplysningene er samlet inn for et spesifikt, berettiget og uttrykkelig angitt formål (Personopplysningsloven, 2018, artikkel 5.1 b). Dataminimering er ivare tatt ved at jeg kun har samlet inn opplysninger som er relevante, adekvate og nødvendige for formålet med prosjektet (Personopplysningsloven, 2018, artikkel 5.1 c). Intervjuene ble tatt opp på båndopptaker som ble oppbevart innelåst (Personopplysningsloven, 2018, artikkel 5.1 e). Transkripsjonene av intervjuene er lagret på et sikkert og passordbeskyttet dataområde som er felles med hovedprosjektet. Intervjuene ble gjennomført uten at det kom frem opplysninger som kunne identifisere enkeltbarn eller andre sensitive personopplysninger.

4.3 Design

Designet i min masteroppgave baseres på et forskningsprosjekt der RKBU ved NTNU samarbeider med Bufetat om å kartlegge og evaluere effekten av insentivpakken.

I oppstarten av arbeidet med oppgaven deltok jeg i flere møter i prosjektgruppa. Prosjektgruppa bestod av deltakere fra både RKBU, NTNU og Bufetat. I møtene fikk jeg blant annet informasjon om prosessen og status for datainnsamling. Jeg fikk anledning til å spørre om innholdet i intervjuguiden og gjennomføringen av intervjuene.

Masteroppgaven er en kvalitativ intervjustudie der jeg benyttet semistrukturerte intervju. Intervjuguiden var laget på forhånd, men jeg kunne legge til eller endre spørsmål dersom jeg ønsket det. Spørsmålene har vært dekkende for de tema jeg ville belyse i min oppgave, så jeg gjorde ingen endringer i den opprinnelige intervjuguiden. Temaene omhandlet informantenes erfaringer med veiledning i fosterhjem. Jeg har gjennomført seks intervjuer med veiledere i insentivpakken. Intervjuene har vart i omtrent en time. I tillegg til mine egne intervjuer har jeg gjennom prosjektet fått tilgang til transkripsjon av ett fokusgruppeintervju der tre veiledere deltok. Disse brukte samme intervjuguide. Intervjuguiden ble brukt som et verktøy for å belyse sentrale tema, men den er ikke fulgt punkt for punkt.

Av mine seks intervju har jeg gjennomført tre av disse ansikt til ansikt og tre er gjennomført digitalt på grunn av lang reiseavstand. Intervjuene er tatt opp på båndopptaker. Dette gjorde det enklere å lytte oppmerksomt og være til stede i samtalen. Intervjuene er deretter transkribert verbatim (ord-for-ord). Intervjuene er gjennomført i perioden juli-september 2021.

Fokusgruppeintervjuet er gjennomført ansikt til ansikt med to forskere våren 2020.

4.3.1 Beskrivelse av utvalg

Formålet med studien er avgjørende for hvor stort utvalget skal være. I nyere intervjuundersøkelser har det vist seg å være en fordel med et mindre antall intervjuer for å heller bruke mer tid på forberedelse og analyse av datamaterialet. Den vitenskapelige kvaliteten i en studie har i prinsippet ikke noe med antall deltakere å gjøre, men utvalget bør ha en størrelse som gjør det mulig å gjennomføre gode analyser. Tid og ressurser vil derfor være med på å begrense utvalgets størrelse (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 148, 149; Thagaard, 2018, s. 59).

Mitt datamateriale omfatter ni informanter og til sammen sju intervju hvorav det ene er et fokusgruppeintervju med tre informanter. Alle informantene er enten barnevernspedagoger eller sosionomer. Informantene er ansatt i Bufetat ved fire ulike institusjoner i Midt-Norge, og arbeidet som veiledere i insentivpakken. De fleste informantene er i tillegg veiledere i spesialiserte fosterhjem.

Jeg har vurdert at størrelsen på utvalget i min studie er tilstrekkelig for å kunne belyse problemstillingen. Et større utvalg ville ikke nødvendigvis gitt nye funn som ville vært avgjørende for resultatene, men kunne sagt noe om hovedtemaenes robusthet. Utvalget er også vurdert å være tilstrekkelig sett i lys av den tilgjengelige tiden og ressursene jeg har hatt til å gjennomføre studien. Målsetningen med studien har ikke vært å gi heldekkende beskrivelser av tematikken i prosjektet, men å se på en liten del av en større helhet ved å undersøke de unike erfaringene til mine informanter. Likevel kunne et utvidet utvalg bidratt til å gi en større dybde i datamaterialet

For å rekruttere mitt utvalg kontaktet jeg avdelingsledere ved Bufetats institusjoner i Midt- Norge der de fleste også har en egen avdeling for statlige fosterhjem/beredskapshjem. Kontaktinformasjon til avdelingsledere fikk jeg gjennom hovedprosjektet. Gjennom kontakt med avdelingslederne fikk jeg navn på veiledere i insentivpakken, og jeg gjorde direkte avtaler om intervju på e-post og telefon.

Informantenes nærhet og kunnskap om fenomenet som skal studeres har betydning for hva slags informasjon som framkommer. Det er sannsynlig at større grad av nærhet og generelt mye kunnskap om temaet gir en større gyldighet (Jacobsen, 2015, s. 230). Alle informantene i min studie har førstehåndskunnskap og nærhet til problemstillingen da de alle har lang erfaring med veiledning av fosterforeldre. Likevel kan en tenke at nettopp en slik nærhet og spørsmål som omhandler hvordan informantene utfører jobben sin, kan medføre at de vil gi et forskjøvnet bilde av veiledningen som gis.

4.4 Forskerrollen og forskerens forforståelse

Min forforståelse vil være preget av at jeg selv har jobbet mye med veiledning av fosterforeldre, selv om min rolle i fosterhjemmet også har bestått av generell oppfølging og et totalansvar i den enkelte barnevernssaken. Gjennom min jobb har jeg ofte samarbeidet med veiledere i spesialiserte fosterhjem. Deres rolle ligner på mange måter den rollen som veiledere i insentivpakken har. I forkant av datainnsamlingen hadde jeg derfor en forforståelse av hvordan veilederne i insentivpakken jobbet. Min utdanningsbakgrunn og mine erfaringer har vært med på å forme min forforståelse. Min kjennskap til oppgavens tema kan være en styrke for å belyse studiens problemstilling, men kan også være en ulempe ved at en blir forutinntatt.

Tolkningen av fenomenene utvikles både i relasjon til egne erfaringer og til ny kunnskap, og erfaringene kan bidra til å bekrefte den forståelsen som utvikles. En fare vil være at forskeren kan overse det som er ulikt egne erfaringer og dermed går glipp av nyanser som ikke er i samsvar med det en kjenner til fra før. Kjennskap til miljøet fra tidligere kan derfor være både en styrke og en begrensning. Forskerens kjennskap til miljøet som studeres gjør at en har erfaringer som kan gi grunnlag for gjenkjennelse, og medfører et annet utgangspunkt for forståelsen av funnene (Thagaard, 2018, s. 190). Mange av betraktningene som mine informanter har er gjenkjennbart fra mitt eget yrkesliv, og det bidrar til at mine tolkninger av det som formidles er preget av min egen erfaring.

Under datainnsamlingen var jeg bevisst på at min forforståelse ikke nødvendigvis ville stemme overens med informantenes erfaringer. Jeg har hatt kontinuerlige og kritiske refleksjoner rundt hva jeg ser som sentralt i datamaterialet, og hvordan jeg tolker og presenterer mine funn. Slik kan jeg ha unngått å overse viktig informasjon som er ulik mine egne erfaringer på området. I denne studien er det bare jeg som forsker som har gått gjennom datamaterialet. Funnene er drøftet underveis med min veileder, men det kan likevel ikke sidestilles med å ha en medforsker som i større grad ville sikret både gyldighet og nøyaktighet i dataanalysen.

Data som produseres i et kvalitativt forskningsintervju er avhengig av kvaliteten på intervjuerens kunnskap og ferdigheter om temaet. For å kunne stille gode oppfølgingsspørsmål er det viktig å ha kunnskap om intervjutemaet (Kvale & Brinkmann, 2015 s. 84). Måten jeg har stilt oppfølgingsspørsmål til mine informanter er preget av at jeg har kjennskap til jobben de utfører. Jeg har opplevd dette som en styrke og som et viktig verktøy for å kunne belyse problemstillingen. Min egen fagkunnskap kan likevel ha medført en svakhet ved at jeg *ikke* har stilt spørsmål som en uten samme forforståelse

kunne ha stilt. En annen type spørsmål ville kunne bidratt til å få fram andre svar og nyanser i datamaterialet enn det som framkommer i min studie.

4.4.1 Abduktiv tilnærming

Kvalitativ forskning kjennetegnes både av induktive og deduktive tilnærminger. Induktiv tilnærming er basert på utvikling av teoretiske perspektiver med grunnlag i dataanalysen. I en deduktiv tilnærming er det de teoretiske perspektivene som forskeren har i forkant som blir utgangspunktet for dataanalysen (Thagaard, 2018, s. 184).

Dataanalysen i denne studien har en abduktiv tilnærming. En abduktiv tilnærming kan sees på som en kombinasjon mellom en induktiv og en deduktiv tilnærming. Den teoretiske forankringen forskeren har gir innspill til hvordan dataene kan forstås og tolkes (Thagaard, 2018, s. 184). I starten av analysen var min tilnærming mest drevet av dataene som framkom. Etter hvert har arbeidet med analysen gjort meg mer oppmerksom på teoretiske perspektiver rundt de temaene som ble framtreddende, og jeg har beveget meg frem og tilbake mellom teori og empiri.

I forkant og underveis i dataanalysen har jeg med meg min forforståelse som er preget av utdanning og erfaringsbakgrunn. Denne vil påvirke min måte å tolke og forstå dataene som kommer fram.

4.5 Tematisk analyse

I analysene av de kvalitative intervjuene har jeg hentet inspirasjon fra tematisk analyse. Tematisk analyse er anvendelig for å identifisere, analysere og finne mønster i datamaterialet, og er en egnet metode for å analysere kvalitative data. Metoden er fleksibelt utformet, og ikke bundet til et bestemt teoretisk rammeverk (Braun & Clarke, 2006, s. 77-80). Tematisk analyse er en velegnet metode for min studie da jeg ville finne tema som er gjennomgående og gjentakende i datamaterialet på tvers av de ulike intervjuene. Tematisk analyse er en god metode for å strukturere og organisere tema i dataanalysen som er relevante for min problemstilling. Metodens systematiske og transparente fremgangsmåte gjør det mulig for andre å spore analyseprosessen (Joffe, 2012, s. 227). Min egen forforståelse vil likevel påvirke tolkningen av datamaterialet slik som i andre kvalitative metoder.

Et tema refererer til et spesifikt meningsmønster i datamaterialet. Et slikt mønster kan ha både et implisitt og et eksplisitt innhold (Joffe, 2012, s. 209). Temaene en finner i datamaterialet trenger ikke nødvendigvis å være tema som gjentas mange ganger, men kan også være innhold som fanger noe viktig knyttet til den overordnede problemstillingen.

Dataanalysen er en dynamisk prosess som beveger seg fram og tilbake mellom ulike faser (Braun & Clarke, 2006, s. 82 og 86).

Braun og Clarke (2006, s. 87) har laget en modell for tematisk analyse som består av seks faser. Den kan illustreres på følgende måte:

Figur 1: Modell for tematisk analyse

I min dataanalyse har jeg fulgt de seks fasene i modellen, men i arbeidet med analysen har jeg gått fram og tilbake mellom de ulike fasene.

4.5.1 Bli kjent med datamaterialet

Den første fasen av analysen er gå gjennom hele datasettet og bli kjent med innholdet i materialet. Transkribering av intervju er en god måte å bli kjent med datamaterialet på (Braun & Clarke, 2006, s. 87). Jeg gjennomførte alle intervjuene selv bortsett fra ett, og jeg har også transkribert mine egne intervjuer. På denne måten ble jeg godt kjent med datamaterialet før jeg startet en grundig gjennomlesning av transkripsjonene. Det gikk flere måneder fra gjennomføringen av intervju og transkribering til oppstarten av dataanalysen. Dette har medført at jeg måtte lese transkripsjonene enda grundigere enn dersom dataanalysen hadde vært gjennomført rett etter transkribering. Oppholdet mellom transkribering og analyse gjorde at jeg fikk datamaterialet litt på avstand. Det kan ha bidratt til at jeg fikk et nytt blikk når jeg startet på analysen.

Når en leser gjennom transkripsjonene leter en etter ideer og mønster som noteres ned (Braun & Clarke, 2006, s. 87). Jeg leste gjennom alle intervjuene en gang uten å notere, deretter leste jeg på nytt og noterte ulike tanker og spørsmål i marginen underveis i lesingen. Dette kan ha gitt en god oversikt over datamaterialet og hvilke deler som kunne være mest interessante med tanke på min problemstilling.

4.5.2 Lage de første kodene

I denne fasen lages de første kodene. Koding betyr at teksten deles opp, og at utsnitt av tekst blir betegnet med kodeord. Teksten brytes ned til mindre enheter som forskeren finner interessante og meningsfulle sett i lys av fenomenet som studeres. Kodene identifiserer egenskaper i datamaterialet som kan være interessant å analysere videre. I denne fasen arbeider man systematisk gjennom hele datamaterialet og finner interessante aspekt ved hvert enkelt intervju. Kodingen gjøres bredt, og en leter etter så mange mulige tema og mønster som en kan finne (Braun & Clarke, 2006, s. 88-89;

Kvale & Brinkmann, 2015, s. 230; Thagaard, 2018, s. 153). Jeg kodet i første omgang hvert enkelt intervju svært detaljert og systematisk. Deretter laget jeg en tabell der jeg satte inn intervjuutdrag i en kolonne og kodene som passet til utdragene i en annen kolonne.

4.5.3 Lete etter tema

Når man leter etter tema er det viktig å se på forholdet mellom kodene, mellom temaer og mellom undertema og mer overordnede tema (Braun & Clarke, 2006, s. 89-90). I denne fasen arbeidet jeg med å finne de overordnede temaene og samle relevante kodene under hvert tema. Jeg brukte samme tabell som beskrevet i forrige fase der jeg også laget en tredje kolonne for tema. Jeg flyttet rundt på intervjuutdrag som passet inn under de samme kodene. Mange utdrag passet under flere koder, og jeg kopierte disse utdragene slik at de ble stående ved siden av flere ulike koder. Noen av kodene endte opp med å bli tema, og flere av disse igjen ble tema som ble forkastet. Andre koder ble undertema. For eksempel ble kodene «se bak atferd», «fysisk vs. psykisk alder» og «refleksjoner rundt atferd» slått sammen til et undertema som jeg valgte å kalle «refleksjon».

Mange av kodene ble forkastet etter at jeg hadde gått gjennom materialet gjentatte ganger, da disse viste seg å ikke være direkte relevante for problemstillingen i studien. Disse flyttet jeg til et eget dokument slik at jeg hadde mulighet til å se over det på nytt senere i analysen. Til slutt i denne fasen systematiserte jeg tabellen min, og jeg ble stående igjen med en skisse på overordnede tema, flere undertema og kodene som tilhørte de ulike temaene.

4.5.4 Kritisk gjennomgang av tema

Ved kritisk gjennomgang av tema skal man kritisk vurdere om noen tema bør slettes, brytes ned i flere undertema, slås sammen eller om sitatene en har plassert under de ulike temaene passer inn der. Deretter gjør man en ny kritisk vurdering av om listen gir et godt bilde av helheten i datamaterialet (Braun & Clarke, 2006, s. 89-90). Jeg brukte en del tid på denne delen av analysen. Blant annet flyttet jeg rundt på sitater under de ulike temaene. Mange av sitatene jeg hadde funnet passet inn på flere steder. Jeg måtte gjøre vurderinger og valg rundt hvilke sitat som best beskrev temaet. Et av de opprinnelige temaene var for eksempel «veiledning». Dette ble fjernet, og noen av sitatene som omhandlet veiledningen kom under et annet undertema. Et annet eksempel fra denne fasen var to opprinnelige undertema som het «relasjon» og «bekreftelse». Disse ble etter hvert slått sammen og ble endret til et overordnet tema; «relasjon». Eksempler på tema som ble forkastet var forhold rundt barnets biologiske familie og samvær og fosterforeldrenes biologiske barn. Disse eksemplene er viktige tema med tanke på utilsiktede flyttinger, men i mitt datamateriale ble tematikken kun nevnt og ikke utdypet som et stort tema i veiledningen. Jeg gikk flere ganger tilbake til transkripsjonene og så gjennom delene og detaljene på nytt for å få en større dybde til enkelte deler av analysen.

4.5.5 Definere og gi navn til tema

I denne fasen skal en finne essensen i hvert tema og gi de navn. En må finne «historien» for akkurat dette temaet og se hvordan den passer inn med den overordnede «historien» i datamaterialet. Ved slutten av denne fasen skal en ha en tydelig beskrivelse av hvilke tema en har identifisert, og gi temaene treffende og presise navn som vil gi leseren en umiddelbar følelse av hva temaet handler om (Braun & Clarke, 2006, s. 92-93). Jeg gjorde gjentatte endringer i navnene på temaene. Det var utfordrende å finne navn som

beskrev essensen i hvert tema, da jeg opplevde at hvert tema rommet mye informasjon. Samtidig gikk de ulike temaene på flere måter inn i hverandre og de var nært knyttet sammen. Jeg endret navn på tema flere ganger, også da jeg var ferdig med analysen. For eksempel ble «Relasjon – grunnleggende i veiledning» endret til «Relasjonens grunnleggende betydning».

Under er et utdrag av tabellen jeg laget med sitat, koder og tema som visualiserer fase 2-5:

Sitat	Koder	Undertema	Tema
«Men vi bygger jo relasjon over tid. Når du har holdt på med en familie, vært hjemme til dem. Først hver uke i en måned, så annenhver uke over år. Så klart du bygger relasjon. Sånn at de opplever at vi blir viktig. Og sånn gjør vi dem avhengige av oss da. Jobber vi godt nok med å tenke på at vi skal avslutte? Hva burde vi gjort annerledes for at ikke de skal bli avhengige av oss og?»	Skaper et behov? Veileder blir viktig Avhengighet	Problematiske overganger	Tilgjengelighet

Tabell 1: Utdrag fra tabell for dataanalysen

4.5.6 Skrive rapporten

Etter å ha definert og navngitt tema skrives rapporten. Rapporten skal overbevise leseren om validiteten og betydningen av analysen. Det er viktig å finne gode sitat som gir et nyansert bilde av tema og undertema (Braun & Clarke, 2006, s. 93).

Jeg hadde i utgangspunktet mange sitat under hvert tema, men måtte etter hvert fjerne noen av dem fordi de bidro til at teksten ble for oppstykket. I tillegg var det flere av sitatene som beskrev det samme, men som ikke gav mer dybde enn de sitatene som ble stående igjen til slutt.

4.6 Studiens kvalitet

I kvalitativ forskning er systematikk en sentral side. Systematikk handler om hvilken framgangsmåte en har hatt i forskningsprosessen. Grundige og omfattende vurderinger av valgene en gjør i løpet av prosessen, vil bidra til en systematisk tilnærming. Begrunnelsene som gis for de beslutningene som er tatt, gjør at utenforstående kan vurdere kvaliteten av forskningen som er gjort (Thagaard, 2018, s. 14).

4.6.1 Pålitelighet og troverdighet

Pålitelighet og troverdighet handler om hvor konsistent og troverdig forskningsresultatene er. Forskningen skal kunne gjentas på et senere tidspunkt med samme metoder og av andre forskere med samme resultat (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 276). Forskeren bør være spesifikk og konkret når de valgte fremgangsmåtene skal beskrives. Ved å gjøre forskningsprosessen mer gjennomsiktig (transparent) vil det kunne styrke påliteligheten i studien. Ved å gi en detaljert beskrivelse av dataanalysen kan en utenforstående også gjøre vurderinger av forskningsprosessen steg for steg (Thagaard, 2018, s. 188). I 4.5.1-4.5.6 har jeg gitt en beskrivelse av dataanalysen og de valgene jeg har gjort underveis i studien. Rekruttering, utvalg, intervjuopprokk og dataanalyse er gjort mest mulig transparent.

Det er likevel flere faktorer som kunne påvirket til andre svar enn de jeg fikk, og som kan ha påvirket påliteligheten og troverdigheten i min studie. Å intervju digitalt kontra ansikt-til-ansikt kan være et aspekt. I ansikt-til-ansikt intervju er det naturlig at en bruker noe mer tid på småprat før intervjuet starter enn ved digitale intervju. Dette kan ha påvirket stemningen og eventuelt hvor avslappet informantene følte seg i intervjusituasjonen. Likevel er de fleste mer vant til å benytte et digitalt format nå enn for få år tilbake. Dette gjelder spesielt for den gruppen informanter som jeg har intervjuet, da de har hatt mye digital møtevirkosomhet på grunn av koronapandemien.

Jeg hadde kjennskap til to av informantene fra tidligere gjennom samarbeid i enkeltsaker. Dette kan også ha påvirket intervjusituasjonen, og jeg var særlig oppmerksom på dette når jeg gjennomførte disse intervjuene. Jeg opplevde likevel ikke at intervjuene av de to jeg kjente forløp veldig annerledes enn de andre intervjuene, men det kan ikke utelukkes at informantene hadde svart annerledes dersom det hadde vært en annen som hadde gjennomført intervjuene.

4.6.2 Gyldighet og overførbarhet

Gyldighet eller validitet viser til resultatene av forskningen og hvordan data er tolket. Gyldighet kan presiseres ved å stille spørsmål om våre tolkninger er gyldige opp mot den virkelighet vi har studert. Gyldigheten styrkes ved kritisk gjennomgang av analyseprosessen. Ved å vektlegge teoretisk gjennomsiktighet (transparens) vil også gyldigheten av studien kunne styrkes (Thagaard, 2018, s. 189). Ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s. 278) bør arbeidet med validitet være en kvalitetskontroll gjennom alle stadiene i kunnskapsproduksjonen. Valideringen er avhengig av kvaliteten på studien, og funnene må kontinuerlig sjekkes, utspørres og tolkes teoretisk.

Jeg har redegjort for min forforståelse hvor min bakgrunn og arbeidserfaring er relatert til oppfølging og veiledning av fosterhjem. Min kjennskap til det jeg forsker på kan både styrke og svekke gyldigheten av studien. Styrken vil være at jeg gjennom min bakgrunn er kjent med viktige perspektiver og nyanser i arbeidet og dermed kan stille spørsmål rundt dette. Gyldigheten kan svekkes ved at jeg med min forforståelse har forventninger om et bestemt resultat, og at jeg derfor tolker funnene ut fra disse.

Overførbarhet handler om resultatene av studien kan overføres eller generaliseres til andre informanter, situasjoner og kontekster (Kvale & Brinkmann, 2015 s. 289). Utvalget i studien vil være sentralt for diskusjonen om overførbarhet (Thagaard, 2018, s. 195). Min studie har et lite utvalg informanter, og en kan derfor ikke gå ut fra at funnene er direkte overførbare.

Utvalget i studien er en selektert gruppe der informantene veileder fosterhjem som er vurdert å ha en større risiko for brudd. Det betyr at utvalget ikke nødvendigvis er representativt for fosterhjemsveiledning generelt. En stor andel av alle fosterhjem har likevel en tettere oppfølging enn den som er lovpålagt i perioder. Det er derfor sannsynlig at mange fosterforeldre på et eller annet tidspunkt kan ha behov for samme type veiledning som de fosterhjemmene som har deltatt i insentivpakken. Noen av funnene i studien kan derfor være overførbare for andre som har veiledningsoppgaver i fosterhjem.

Kapittel 5 Resultater

I dette kapitlet presenterer jeg funnene som ble framtreddende i analyseprosessen, og som utforsker hva veiledere til fosterforeldre erfarer som viktig for å hindre utilsiktet flytting fra fosterhjem. I intervjuene framkom det mye informasjon rundt problemstillingen, men det var fire hovedtema som utpekte seg særskilt. Disse er: relasjon, tilgjengelighet, anerkjennelse og samarbeid.

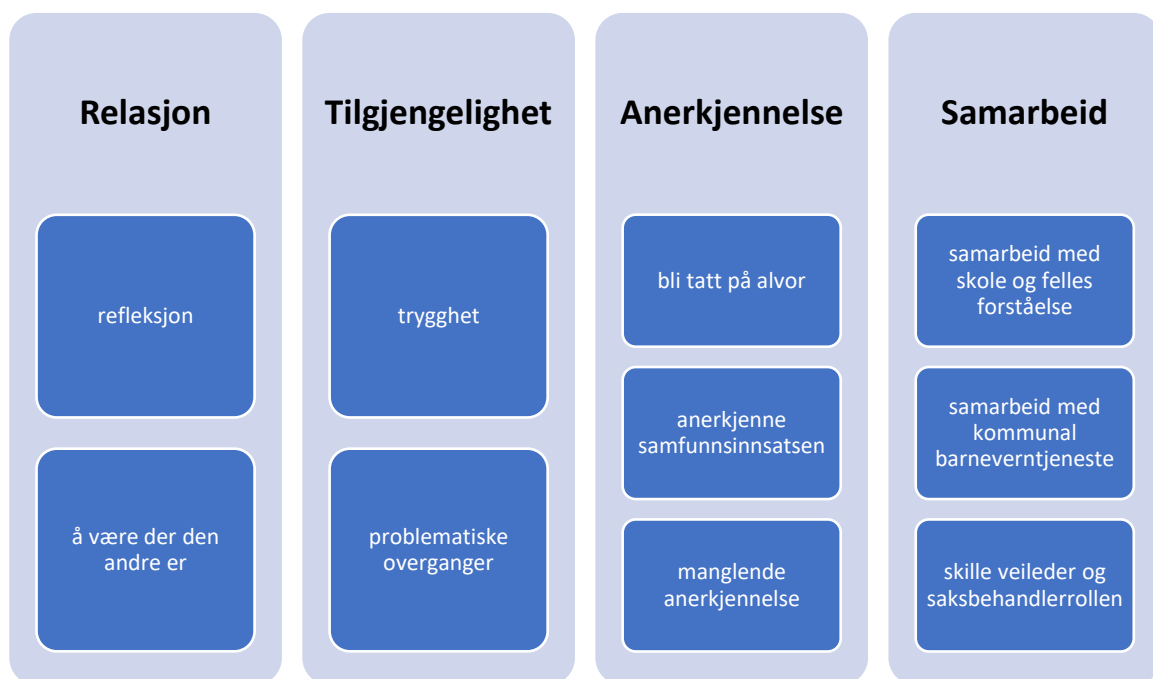
I tillegg til de fire hovedtemaene er det flere andre tema og problemstillinger som informantene erfarer er viktige, men som er relatert til det som skjer *før* oppstarten av veiledningen. Jeg har valgt de bort i den videre analysen, men vil likevel nevne to tema innledningsvis da disse også kan ha betydning for utilsiktede flyttinger.

Å ha gjennomgått PRIDE- opplæring er av flere informanter omtalt som en viktig forutsetning for å kunne ta imot fosterbarn. Det påpekes at PRIDE-opplæringen gir en grunnkunnskap som bidrar til at fosterforeldrene blir bedre rustet til å møte de utfordringene som vil komme. Mye av veiledningen som gis, bygger videre på kunnskapen fosterforeldrene har fått gjennom den grunnleggende opplæringen før barnet kommer til fosterhjemmet.

I tillegg til PRIDE- opplæring er en god prosess med matching mellom fosterforeldre og barn i forbindelse med plassering, nevnt som en viktig suksessfaktor i oppstarten av fosterhjemsforholdet.

5.1 Oversikt over tema i dataanalysen

Jeg vil i det følgende presentere hovedfunnene i analysen. Dataanalysens fire hovedtema og deres undertema er illustrert i figuren under (figur 2). De fire hovedtemaene er i hver sin firkant og under hvert hovedtema kommer de tilhørende undertema.

Figur 2: Oversikt over tema i dataanalysen.

Sitater fra intervjuene er skrevet i kursiv og anførselstegn. Der det har vært behov for å tydeliggjøre hvem/hva det refereres til i teksten, har jeg tilført ord markert med klammer, for eksempel [fosterforeldrene].

5.2 Relasjonens grunnleggende betydning.

«Kompetansen vår er viktig, men relasjonen vi klarer å skape er veldig viktig.»

Informantene i min studie opplever at relasjonen som skapes mellom fosterforeldrene og veilederne, har avgjørende betydning for å gi god veiledning. De gir uttrykk for at denne relasjonen kan være grunnleggende for å forhindre utilsiktede flyttinger. Relasjonen legger grunnlaget for all veiledning som gjøres. Flere av informantene viser til at de bruker mye tid på relasjonsbygging og at relasjonen til fosterforeldrene bygges over tid. Mange påpeker viktigheten av at fosterforeldrene skal føle seg trygge i relasjonen til veileder, og at det må arbeides godt med dette, særlig i starten. En god og nær relasjon til veileder medfører at fosterforeldrene lettere kan snakke om egne følelser og reflektere rundt hvordan disse påvirker relasjonen til barna. Informantene beskriver også at en god relasjon bidrar til en trygghet og en visshet om at noen er der for dem.

«Det jeg har vært flink til, synes jeg selv da, er å begynne med den gode relasjonen. Du kommer hjem der og føler deg ganske ydmyk da når du skal hjem til noen og de blottlegger jo alt. Så det å bruke tid på å bli kjent. Og tenke på at den jobben de gjør er helt fantastisk.»

«...vi jobber mye mer med fosterforeldrenes følelser og tanker i møte med barna. Da kommer vi mer i dybden og de ser seg selv på en helt annen måte også når de får pratet om sine triggere og følelser. Det tar litt tid da, å bygge den der relasjonen kjenner jeg. Men gull verdt.»

Informantene beskriver at fosterforeldrene etter veiledning har blitt mer bevisste på hvor viktig deres rolle og relasjon overfor barna er. Å gi bekreftelse som styrker fosterforeldrenes tro på seg selv i sin rolle fremheves som viktig av mange informanter. Flere informanter viser til at veiledningen bidrar til at fosterforeldrene lærer seg å forstå seg selv og barnet bedre, og at de får nye strategier som medfører at barnet i større grad kan kjenne på omsorgen fosterforeldrene gir. Å bli kjent med og utforske egne triggere og reaksjoner er også noe det veiledes på.

«Det å kunne ha fokus på hva er det jeg [som fosterforelder] gjør, og hva må jeg gjøre annerledes for å møte barnet. For gjennom meg [som fosterforelder] så endres barnet på et vis. Du kan ikke endre andre, men du kan endre deg selv. Så jeg opplever at det er mange som har fått en sånn.. blitt litt utfordret på sin egen rolle.»

5.2.1 Refleksjon

I intervjuene framkommer det mange detaljerte beskrivelser av veiledningen som blir gitt, og hvilken funksjon informantene erfarer at veiledningen har. Refleksjon er et begrep som går igjen, og refleksjoner rundt følelser og handling er noe som trekkes frem når informantene beskriver hva de gjør i veiledningen. De mener at en trygg relasjon mellom fosterforeldrene og veileder er svært viktig for å få fram åpne og ærlige refleksjoner.

Veiledning med elementer fra traumebevisst omsorg slik som for eksempel kompetanseutviklingsprogrammet «Handlekraft», er noe som de fleste informantene benytter seg av. Å kunne reflektere rundt barnet og omsorgsgivers tanker og følelser, er et hovedtema i traumebevisst omsorg. «Toleransevinduet» er en modell som flere av informantene bruker for å visualisere og forklare følelsesuttrykk hos barna. Å få en felles forståelse med fosterforeldrene om hva som ligger bak atferden barnet viser, er noe som det brukes mye tid på i veiledningen.

«Jeg bruker også Handlekraft. Mye i forhold til forståelse av hjernen, kapteinen og fyrbøteren. Så har vi mye fokus på å forstå den atferden som kommer til uttrykk - hva er dette egentlig? Se bak, det å bygge relasjon og skape trygghet. Ikke ha det for travelt, være sensitiv og møte på følelse før du korrigerer eller veileder på handling.»

Mange av refleksjonene gjøres rundt barna og atferden de viser. Fosterforeldrenes følelser og reaksjoner på barnas ulike uttrykk er noe informantene fremhever som like viktig å reflektere rundt sammen med fosterforeldrene. Å gi fosterforeldrene en bevissthet rundt sine egne følelser trekkes fram som et hovedfokus hos flere av informantene. Sitatet nedenfor viser til slike refleksjoner:

«Mye veiledning i den forstand å finne ut hva som ligger bak det som fosterforeldrene tenker og gjør, hvorfor gjør de det?»

Når veilederne trekker fram hva fosterforeldrene gjør som er bra og får frem hvordan de tenkte i en bestemt situasjon, kan det medføre en ny bevissthet som igjen fører til at de gjør mer av det samme neste gang.

«Oi – dette var bra! Hvordan fikk du det til? Hva tenkte du? Hvorfor ble det slik? Da blir de jo så bevisst, også gjør de mer av det som er bra.»

Det å forstå barna og hva som ligger bak uttrykkene de viser kan være utfordrende for fosterforeldrene. Dette påpekes av de fleste informantene. Når barna sier en ting, men viser noe annet, er en gjentakende problemstilling. Videre kan fosterforeldrene oppleve frustrasjoner når de har investert mye både praktisk og følelsesmessig for så å bli møtt med avvisning. Informantene reflekterer mye sammen med fosterforeldrene rundt dette.

«Det å forstå hvordan, når han gjør ting som de undrer seg på, så trenger de på en måte hjelp til å reflektere, hva er det egentlig som skjer nå? Hvordan skal jeg forstå dette?»

I mange av intervjuene viser informantene til at de bruker tid på å veilede rundt barnas psykiske alder, og at den psykiske alderen ikke alltid stemmer overens med den fysiske alderen. Dette er noe som ofte går igjen i veiledningen, og veilederne forsøker å øke fosterforeldrenes forståelse for årsakssammenhenger og at det kan ta lengre tid for barna å nå typiske milepæler i utviklingen. Informantene skisserer en utfordring med å få fosterforeldrene til å forstå at det kan være hensiktsmessig å møte barna på den alderen de viser og ikke den de faktisk har. Det å møte en 14 åring som en 5 åring faller ikke alltid naturlig, og veilederne må bruke tid på å endre tenkningen til fosterforeldrene rundt dette. Informantene beskriver at ved å la barna få være på sitt eget utviklingstrinn og oppleve mestring, kan bidra til ro og trygghet. Viktigheten av at fosterforeldrene møter barnet der barnet er, understrekes av flere informanter.

«Den forståelsesrammen og de forventningene de har til at ungene skal oppføre seg normalt. Det tenker jeg de får større forståelse for at det tar ganske lang tid

da. Det at de ikke kan tenke at dette er en 10 åring som fungerer utviklingspsykologisk som en 10 åring, selv om kroppen er 10 år så er ikke hodet det bestandig.»

«Også det jeg bruker mye tid på er dette med psykologisk alder.. når de snakker, forteller om atferd, altså, hvor gammel er ungene når de gjør sånn? Og så, ja fordi atferden trenger ikke være unormal, den er bare unormal på denne alderen. Så vi sier at ja femåringer gjør sånn. Hvordan møter vi femåringer når de gjør sånn da? Prøv å gjør det samme.. Vi jobber mye sånn konkret på å prøve å forstå barnet og møte barnet der barnet er. Og det gir mening.»

5.2.2 Å være der den andre er

Fosterforeldrene veiledes på å møte barna der barna er. Viktigheten av å møte fosterforeldrene der de er og bruke tid på dette, framheves også av flere informanter, og beskrives som en betydelig del av det grunnleggende relasjonsarbeidet. Selv om tema for veiledning kan være planlagt på forhånd, er det ikke sikkert at det som er planlagt er viktig for fosterforeldrene akkurat da. Fosterforeldrene har ofte hatt et behov for å få snakket ut og tømt seg. Noen av informantene har brukt begrepet «container» om denne funksjonen i veiledningen. For å romme dette beskriver veilederne at de trenger nok tid. Sitatet nedenfor underbygger dette:

«Og tid er viktig. Møte dem der de er. Ofte i veiledning kan vi planlegge i lang tid eller fra gang til gang hva vi skal veilede på. Når man kommer dit er det ikke sikkert at de er akkurat der. Man må være der de er, hvis ikke kommer man ikke videre for da har de gjerne tankene på et annet sted. Og det er deres tid.»

Når fosterforeldrene får snakket om det de er opptatt av der og da, kan veileder i etterkant ta tak noe av det som sies og ha det som tema videre i veiledningen. Sitatene under beskriver dette:

«Opplever at de [fosterforeldrene] setter stor pris på å få «tømt seg» og likedan det å få råd om hvordan de kan møte ungene på en annen måte når ting ikke fungerer.»

«Så er det det at de trenger å få tømme seg litt noen ganger. Vi kan være en container, og de kan få lov til å være frustrerte, sint på systemet, sint på skolen.»

I noen av intervjuene påpekes det at fosterforeldrenes behov for å tømme seg også kan ha en problematisk side dersom de ikke kommer videre og kan jobbe med det som fortelles. Informantene trekker fram at det å fortelle hva som har skjedd siden sist ikke endrer noe i seg selv, men at mange har et stort behov for å snakke høyt om hva som har skjedd. Likevel understrekes det i intervjuene at dersom fosterforeldrene reflekterer rundt det de forteller, kan det medføre endringer i seg selv.

«Bare det at jeg sitter og hører på dem, jeg trenger ikke alltid å stille så mye spørsmål eller problemstillinger. Jeg skal være en utløser for at de skal sitte med fasiten selv på et vis.»

5.3 Tilgjengelighet gir trygghet, men kan ha flere sider

«Tilgjengeligheten. Det er den største suksessfaktoren»

Tilgjengelighet er det begrepet som hyppigst gjentar seg i mitt datamateriale. Alle informantene beskriver veileders tilgjengelighet som en av de viktigste suksesskriteriene for å hindre utilsiktet flytting. At fosterforeldrene har noen å ringe til og en visshet om at de kan få tak i veileder, er noe som blir fremhevet i samtlige intervjuer. En av informantene uttrykker det slik:

«Å ha noen å ringe til, ha den der tilgjengeligheten, ja det er det jeg tenker er viktig. En ting er at de kan stå i ting, men når de får lov til å snakke om det så blir de trygget istedenfor at det går liksom tre måneder imellom hver prat. Jeg tror det er det som er suksessfaktoren».

5.3.1 Trygghet

Mine informanter hevder at tilgjengelige veiledere bidrar til å skape en trygghet for fosterforeldrene. Fosterforeldrene vet at veileder er der for dem, og at veileder raskt kobler seg på dersom det er behov for det. De får svar når de ringer, og hvis de ikke får svar, vet de at de blir oppringt etter kort tid. Flere av informantene uttrykker at tilgjengeligheten gjør at fosterforeldrene ikke kjenner seg så alene i oppdraget, og bidrar til følelsen av at det de sier bli fulgt opp og tatt på alvor. Det er ikke nødvendigvis slik at fosterforeldrene trenger å benytte seg av veileders tilgjengelighet. Å vite at det er mulig å få kontakt dersom det oppstår behov for det, kan være tilstrekkelig. I tillegg til at fosterforeldrene vet at de kan ringe veileder, er også de faste og planlagte veiledningene viktig.

«Tilgjengeligheten.. Når du ringer, får du svar. Hvis du ikke får svar, blir du oppringt kort tid etterpå. Bare å vite at vi er der. De trenger ikke ringe så mye, men de bare vet at vi er der. Så er det de faste veiledningene, de vet at vi kommer, vi har satt dato, og de har satt av tid».

Flere informanter uttrykker at tilgjengelighet kan bidra til å dempe stress hos fosterforeldrene. Det å ha en fast person som fungerer som en base i et system med mange involverte kan være godt. Mange av informantene påpeker at stor grad av tilgjengelighet krever at veilederne har nok tid til å arbeide med den enkelte familie, og at dette blir ivaretatt gjennom insentivpakken.

Noen av informantene forteller at de også er tilgjengelige ut over vanlig arbeidstid fordi de vet at dette kan bety mye for fosterforeldrene. Fosterforeldrene foretrekker å ta kontakt med veileder som kjenner saken og som de har en relasjon til fremfor den tilgjengelige vakttelefonen for fosterforeldre der de vil møte ukjent personale.

«De kan ringe når som helst. Jeg har opplevd at fosterforeldre har tatt kontakt med meg på fritida, men da har jeg åpnet for det selv fordi jeg har sett behovet for det. Det blir litt enklere å ringe meg enn vakttelefonen [for fosterforeldre]».

5.3.2 Problematiske overganger

Selv om tilgjengelighet beskrives som en av de viktigste suksesskriteriene for å hindre utilsiktet flytting, viser mine funn at tilgjengelighet også kan ha en problematisk side. Overgangen fra tett veiledning som fosterforeldrene får i insentivpakken og til den ordinære og mer sjeldne oppfølgingen som gis av kommunen, kan bli vanskelig for både fosterforeldrene og for de som veileder.

«Men det som blir den største utfordringen er jo når vi slipper. Da så er det fra å kjøre Rolls Royce og til etterpå å gå over til en Vespa scooter. Det er litt sånn. Det er noe med hyppigheten og tilgjengeligheten og egentlig å være så godt rammet inn til å bli sluppet litt for fort fri da. Til noen som kanskje ikke kommer til å møte dem på samme måte. Så jeg tenker litt sånn, vil de klare å stå i det etter at jeg er ferdig?».

En informant lurer på om insentivpakken blir som en sovepute for kommunen, og at forventningene til at kommunen skal overta ikke er godt nok forstått av kommunen. Flere av informantene trekker fram at det i større grad burde vært en bedre overgang der kommune og veiledere er sammen om oppfølgingen i den siste tiden av insentivpakken. I flere av intervjuene fremkommer det at en stor grad av tilgjengelighet kan være en utfordring, og det påpekes at tilgjengeligheten kan bidra til at det skapes et behov.

«Jeg har gitt mer til hjemmene enn jeg kanskje burde ha gjort fordi at jeg har jo brydd meg om samarbeidet med skole for eksempel. Det er jo ikke en del av insentivpakken ... Muligens skulle man ha jobbet mer på en måte.. jeg er redd for at vi skaper et behov».

At det skapes et behov og nærmest en avhengighet til veileder skisserer flere av informantene som en problematisk side av tett veiledning. Flere av informantene er opptatt av hvordan dette kunne vært løst på en bedre måte i insentivpakken, og at avslutningen/overgangen burde vært et tema på et mye tidligere tidspunkt i arbeidet med familiene. Noen av informantene viser til at veilederne må jobbe med å få fosterforeldrene til å generalisere og bruke kunnskapen de har fått videre, og at det kan være en måte å få en bedre overgang. Mange av informantene har også pekt på at en mer bevisst og systematisk nedtrapping av den tette kontakten kan gjøre overgangen lettere.

«Men vi bygger jo relasjon over tid. Når du har holdt på med en familie, vært hjemme til dem. Først hver uke i en måned, så annenhver uke over år. Så klart du bygger relasjon. Sånn at de opplever at vi blir viktig. Og sånn gjør vi dem avhengige av oss da. Jobber vi godt nok med å tenke på at vi skal avslutte? Hva burde vi gjort annerledes for at ikke de skal bli avhengige av oss og?»

Sitatet over viser at veilederne beskriver at de kan kjenne på at det er vanskelig å avslutte, og at den tette relasjonen til fosterforeldrene over tid bidrar til opplevelsen av at veilederen er en ønsket person som det er et stort behov for. Fosterforeldrene er takknemlige for å få støtte og anerkjennelse fra veileder. Det påpekes at tidspunktet for når veileder kommer inn i familien kan være en medvirkende årsak til dette. Insentivpakken har blitt satt inn der det antas å være en større risiko for en utilsiktet flytting, eller i starten av en fosterhjemsplasing. I denne fasen kan fosterforeldrene være ekstra sårbare, og det å få tett bistand i denne fasen kan forsterke den tette relasjonen til veileder.

«Ja, så lurer jeg på når vi er der så mange ganger, da blir vi ganske tett, får en relasjon som kan være litt vanskelig å avslutte.. Det kan være for begge partene. Du kommer inn når det er krise, så blir du på en måte en reddende engel på et vis. Så hører vi ofte at «endelig kommer du fordi saksbehandler ...» Kan jo bli litt, de har jo behov for en allianse, noen som støtter dem. Jeg vet ikke hva som kan

gjøres annerledes. Kan hende at vi som veiledere kan bli flinkere til å fase ut tidligere. Kanskje skulle det vært et litt sånn fastsatt mønster at etter så og så lang tid er det bare ett besøk i måneden, etter så lenge er det hver 6. uke. At det er litt sånn standard.»

En av informantene trekker fram nettverket rundt fosterhjemmet og barna som viktig for å forhindre brudd. Ved å gjøre nettverket til støttespillere for fosterhjemmet kan bidra til at fosterforeldrene blir mer selvgående, og at avhengigheten til veileder dermed bli mindre.

5.4 Anerkjennelse - grunnleggende for å stå i oppdraget

«Det er viktig for hjemmene at det er noen som står på den andre siden og møter dem med anerkjennelse.»

Mine funn viser at tilgjengelighet kan sees i sammenheng med mitt neste hovedtema, anerkjennelse. Flere av informantene omtaler tilgjengelighet og anerkjennelse som noe som ofte henger sammen. Sitatet under beskriver en slik sammenheng når det blir stilt spørsmål om hva som kan hindre utilsiktede flyttinger:

«[Å ha] tilgjengelige veiledere. Det å få svar på spørsmål og avklaringer og ha en opplevelse av å bli verdsatt og at de gjør en god jobb. De trenger noen som trykker dem litt der. Det er i hvert fall budskapet til de jeg er inne hos nå».

En annen informant kobler anerkjennelse direkte mot tilstedeværelse som vist under:

«Men skal du klare å anerkjenne da, så må du jo være til stede.»

På spørsmål om hva informantene mener er det viktigste for at fosterforeldre skal stå i oppdraget som fosterhjem, svarer en informant slik:

«Det viktigste for å stå i oppdraget som fosterforeldre er tilgjengeligheten og støtten de får. Få støtte, bli sett og bli tatt på alvor».

Informantene i studien beskriver anerkjennelse med flere ulike uttrykk. Noen bruker ikke begrepet anerkjennelse, men andre begrep som jeg tolker har en tilnærmet lik betydning i denne sammenhengen. Å bli sett, hørt, bekreftet, møtt, få støtte og bli tatt på alvor kan være eksempler på slike begreper som kommer fram i intervjuene.

Informantene i min studie opplever at anerkjennelse av fosterforeldre sammen med veileders tilgjengelighet er en av de mest fremtredende faktorene for å forhindre utilsiktet flytting fra fosterhjem. Informantene erfarer at fosterforeldre trenger å bli anerkjent for den innsatsen og det arbeidet de gjør.

«.. jeg merker at mange i insentivpakken bare har behov for det, å bli lyttet til, hørt og anerkjent.»

Flere informanter viser til at anerkjennelse gjør at fosterforeldrene blir gode. Det at de blir sett, får støtte og bekreftelse, gjør at de føler at deres innsats blir verdsatt og tatt på alvor. Videre påpeker informantene at fosterforeldrene må få bekreftelse på at det de gjør, er riktig og bra.

5.4.1 Å bli tatt på alvor

Å ta fosterforeldrene på alvor ved å lytte og ta imot frustrasjoner er noe som flere informanter trekker fram som viktig. De beskriver at fosterforeldrene må kjenne på at de sitter igjen med noe for innsatsen de gjør. Å bli tatt på alvor og få støtte når fosterforeldrene varsler fra om store utfordringer er verdsatt. Videre beskriver veilederne at det er viktig å ta fosterforeldrene på alvor også når de litt mindre utfordringene blir formidlet. Sitatene under beskriver dette:

«Også dette med at de blir tatt på alvor og anerkjent og får input selv i forhold til det de jobber med, hva de står i og at det er høyde for å høre på dem og ta imot. Fosterforeldrene har store hjerter, men de gjør ikke alt av sitt gode hjerte, de må få noe igjen for det.»

«..det å få den støtten de trenger når det blåser som verst.»

«Det å ta de veldig på alvor. Kan jo kanskje innimellom tenke at dette må de bare tåle, og det må de stå i, men det å faktisk skjønne hva de har tatt på seg og hvor utfordrende det kan være. Gi de feedback på det å se dette.»

Sitatene over peker på at anerkjennelse i stor grad kan handle om å bli sett og hørt, og at det er viktig at fosterforeldrene selv må få definere hva som oppleves som sentralt og vesentlig for dem.

5.4.2 Anerkjenne samfunnsinnsatsen

Å verdsette og bekrefte samfunnsinnsatsen fosterforeldre gjør, framheves som viktig av alle informantene. Veiledningen må bidra til at fosterforeldrene ser at den oppgaven de har, er betydningsfull. Det at veileder gir fosterforeldrene bekreftelse på at det de gjør og tenker er riktig, trekkes fram av flere informanter. En slik bekreftelse kan bidra til at fosterforeldrene i større grad kan kjenne på mestring i hverdagen med barna, og de kan få større tro på egne foreldreferdigheter. Noen av informantene viser til at de jobber med å dempe forventningene fosterforeldrene har til seg selv og gi dem tro på at det de gjør er bra nok. Fosterforeldre kan oppleve å gi mye uten at de nødvendigvis får så mye tilbake. I slike sammenhenger blir bekreftelse ekstra viktig. Dette er noe som de fleste informantene beskriver som en viktig del av veiledningen. Følgende sitat underbygger dette:

«Det viktigste som må på plass for at fosterforeldre skal stå i oppdraget sitt er bekreftelse, og klapp på skulderen. Dere gjør en fantastisk jobb, og vi vet det er tøft å stå i. Vi skjønner at det kan være perioder som er heftigere enn andre. Det går som regel bra, men det er jo ikke alltid. Den støtten trenger de. Noen som får dem opp og fram og gir dem tro på seg selv i rollen som fosterforeldre.»

5.4.3 Anerkjennelse som samarbeidspartnere

Å få anerkjennelse som samarbeidspartnere er noe informantene gjerne beskriver i forbindelse med kontakten fosterforeldrene har med den kommunale barneverntjenesten. I flere av intervjuene framkommer det at informantene mener at fosterforeldrene må anerkjennes som en samarbeidspartner og kjenne at de har en viktig rolle som går utover den daglige omsorgen de er satt til å ivareta. Det innebærer blant annet at de må få god informasjon om barnevernssaken og eventuelle endringer som skjer. Sitatene nedenfor beskriver dette:

«Fosterforeldrene må oppleve at de er i samarbeid, og at de er en del av saken. Ikke at de ikke skal vite noen ting, og bare ta seg av ungen og få det til å rulle.»

«[De må] føle at de er en samarbeidspartner mer enn noen som får beskjed om å løse omsorgsoppgavet de har tatt på seg. Det tror jeg fosterforeldrene kunne vokst på, blitt tatt mer på alvor i det de står i.»

5.4.4 Manglende anerkjennelse

Noen av informantene er opptatt av hva en manglende anerkjennelse av fosterforeldre kan medføre. Informantene sier at de har inntrykk av at manglende anerkjennelse av fosterhjemmet ofte er koblet til ansatte i kommunal barneverntjeneste og vanskelige samarbeidsforhold mellom kommune og fosterhjem. Uenigheter mellom fosterforeldre og kommunen kan også medføre at det blir vanskelig for kommunen å komme i posisjon for å kunne gi anerkjennelse.

«Også er det en del saker hvor det er ganske vanskelig samarbeidsforhold mellom fosterhjem og kommune. Fosterforeldre føler seg mistenkeliggjort. De opplever ikke å få anerkjennelse fra [kommunen] og det tenker jeg at er en av de store tingene som vi [veiledere i insentivpakken] er med og gir. Altså det er ikke bare det at de container til oss, men vi gir de anerkjennelse ...»

Noen av informantene trekker fram at det å ikke bli hørt og ivaretatt i verste fall kan ende med en utilsiktet flytting. Dersom fosterforeldrene strever med hvordan de skal håndtere barna og ikke blir møtt med forståelse på at det er vanskelig, kan det medføre at fosterforeldrene tviler på om de greier å stå i oppdraget. Sitatet under beskriver dette:

«En årsak til brudd er det å ikke blitt hørt. Som sagt, et av hjemmene følte at de ikke var blitt forstått. Så skal man gå opp i dette, orker jeg det mer da?»

5.5 Godt samarbeid med andre instanser gir lettere hverdager

«Den største suksesshistorien er jo hvis en greier å ta seg god nok tid og beskrive ungdommen slik at alle som sitter rundt bordet, har en felles forståelse av ungdommen.»

5.5.1 Samarbeid med skole og felles forståelse

Mine funn viser at fosterforeldrene ofte føler seg alene i møte med systemene rundt barnet, og samarbeidet med skolen trekkes fram spesielt. Utgangspunktet for insentivpakken var at veilederne ikke skulle involveres i samarbeid med skolen. De fleste veilederne i mitt datamateriale sier likevel at de har gått ut over mandatet i insentivpakken, og at de har hatt et samarbeid med skolen. Dette er beskrevet å være helt nødvendig i mange av sakene, og flere av informantene har deltatt på møter med skolen sammen med fosterforeldrene. Mange av barna strever med å tilpasse seg skolen, og dette kan medføre utfordrende situasjoner i fosterforeldrenes hverdag. Informantene opplever at en del skoler mangler nødvendig kunnskap og forståelse rundt barnas atferd og følelsesuttrykk for å kunne møte dem på en god nok måte. Å få på plass nok støtte i skolehverdagen blant annet ved hjelp av PPT, er også noe som av flere informanter beskrives som vanskelig. Mange av informantene har arbeidet med å skape en felles forståelse for barna slik at personalet på skolen kan få samme kunnskap som fosterforeldrene. Et godt samarbeid mellom skole og fosterhjem beskrives av informantene å være en suksessfaktor for at fosterhjemmet skal fungere, og i motsatt tilfelle, en fare for brudd dersom samarbeidet ikke fungerer.

«Så skal vi ikke ha noen egen kontakt med psykisk helse eller skole. Men der har jeg vært med og satt i gang en type samarbeidsmøte med skole og hjem fordi der trykket skolen veldig. De visste ikke hva de andre holdt på med som også var en grunn til at de [fosterhjemmet] ville gi seg. De følte seg ikke som gode fosterforeldre. Det tok to møter så var alt forandret. Vi har sett litt utenfor boksen til insentivpakken. Fordi det har vært nødvendig for at det [fosterhjemsforholdet] skulle ha holdt.»

Det er ikke bare i veiledningen til fosterforeldrene at felles forståelse er et sentralt begrep. Flere informanter trekker frem at felles forståelse er viktig for å få til et godt samarbeid med instansene rundt barna. Informantene er opptatt av at de som jobber rundt barna, må se og forstå dem med et felles blikk, og at samarbeidspartnere gjennom dette kan få større forståelse for barna og fosterforeldrenes omsorgsoppgave. På denne måten kan instansene rundt barna bidra til at fosterforeldrene føler at det er flere som drar lasset sammen, og at de har et felles ansvar. En felles forståelse kan derfor føre til en ansvarliggjøring av systemene rundt barnet. Det kan igjen medføre at hverdagene til både barn og fosterforeldre blir lettere.

5.5.2 Samarbeid med kommunal barneverntjeneste

Mine funn viser at samarbeidet med den kommunale barneverntjenesten trekkes fram av informantene som vesentlig for å få hverdagene til å gli godt. Dette innebærer blant annet å sikre fosterforeldrenes økonomiske rammer, samværsordninger med biologisk familie og avlastning. Noen av informantene beskriver samarbeidet med kommunal barneverntjeneste som vanskelig og utfordrende.

At veileder og kommunens saksbehandler i oppstarten er forent om fordeling av oppgaver og informasjonsutveksling, nevnes av noen av informantene som en suksessfaktor. Flere informanter skisserer en utfordring med at saksbehandler er lite tilgjengelig, og at det kan være vanskelig å få utløst for eksempel avlastning til fosterhjemmene. Dette kan prege samarbeidet mellom fosterforeldrene og kommunen på en negativ måte.

Mange av informantene nevner avlastning til fosterhjemmet som et tiltak for å forhindre utilsiktede flyttinger. Det å ha mulighet til et pusterom og et avbrekk i en hverdag som kan oppleves som krevende, er viktig for å kunne stå i oppdraget som fosterforeldre over tid. Flere informanter viser til at den store arbeidsbelastningen og kapasitetsproblemene i den kommunale barneverntjenesten, gjør at saksbehandlere ikke har god nok kjennskap til fosterhjemmene og utfordringene som kan oppstå. Dette medfører at oppfølgingen fosterhjemmene skal ha fra kommunen ofte ikke blir god nok.

«[et hinder for god nok oppfølging] ... går på ressurser i barnevernet og at det er for lite ressurser. Det har ikke nok folk til å følge de [fosterforeldrene] tett nok.»

Mine funn viser også at det er flere eksempler på et godt samarbeid med kommunal barneverntjeneste der saksbehandler er tilgjengelig og kjenner fosterforeldrene godt. Sitatet nedenfor understreker dette:

«Det ene fosterhjemmet som jeg har hatt lengst hadde egentlig et veldig godt samarbeid med kommunen og saksbehandler, og hadde et tett samarbeid som de hele tiden har skrytt av. De hadde ikke den veiledningsbiten, og det var det som var nytt da. Forholdet [med saksbehandler] hadde de etablert allerede før jeg kom inn i bildet, og de opprettholdt det gjennom insentivpakken.»

5.5.3 Skille veileder- og saksbehandlerrollen i oppfølgingen av fosterhjem

I mine funn fremkommer det at mange av informantene ser fordelene med å kunne skille mellom veilederrollen og saksbehandlerrollen i fosterhjemsoppfølgingen. Flere beskriver et slikt skille som et nødvendig grep for å kunne gi fosterforeldrene tett veiledning som igjen kan forhindre utilsiktet flytting. Å ha ansvar for både veiledning og annen type støtte som for eksempel avlastning og frikjøp/økonomisk forsterkning til fosterhjemmene, kan være en vanskelig kombinasjon. Å bygge en tillitsfull og trygg relasjon som er grunnlaget for veiledning, samtidig som en skal vurdere fosterhjemmets økonomiske rammer, kan medføre en rollekonflikt. Flere informanter trekker fram dette som et dilemma. Når rollene blandes, kan praktisk oppfølging og økonomi fort bli hovedtema ved besøk i fosterhjemmet. Sitatene nedenfor påpeker dette:

«Jeg tror at barnevernet må ha egne veiledere hvis de skal få dette til. Jeg tror ikke en som sitter med saksbehandleransvar skal ta det. Det blir for vanskelig å skulle kombinere de to hattene.»

«Jeg tror det er alfa omega for å få fosterhjem til å være at de har tett oppfølging/veiledning som går konkret på det psykologiske og det å være fosterforeldre og ikke den andre merkantile biten.»

Ved å skille veileder -og saksbehandlerrollen vil tydelige rolleavklaringer bli viktige, og det må fremkomme hvem som gjør hva både forkant og underveis i saken.

Kapittel 6 Diskusjon

I dette kapitlet vil hovedfunnene som ble presentert i kapittel 5, bli diskutert og drøftet opp mot teori, tidligere forskning og oppgavens problemstilling: *Hva erfarer veiledere til fosterforeldre som viktig for å hindre utilsiktet flytting fra fosterhjem?*

De overordnede resultatene viser at informantene erfarer at veiledning av fosterforeldre er et godt tiltak for å forhindre utilsiktede flyttinger, og dermed også de store personlige og samfunnsmessige omkostningene slike flyttinger har.

Mine informanter erfarer at anerkjennelse gjennom relasjon og tilgjengelighet er viktige tema i veiledningen. Anerkjennelse gjennom rettigheter og anerkjennelse av samfunnsinnsatsen fosterforeldrene utfører, er også sentrale tema hos informantene i min studie. Dette vil bli diskutert opp mot anerkjennelsesteori, teoretiske perspektiver på veiledning og tidligere forskning.

Gjennom studien kan en se at det er flere sider ved veiledningen som også kan ha et forbedringspotensial. I siste del av kapitlet diskuteres dette med vekt på barnets perspektiv i veiledningen, og momenter knyttet til samarbeid og en mer helhetlig oppfølging av fosterhjem for å hindre utilsiktede flyttinger.

6.1 Anerkjennelse gjennom relasjon

I mine analyser kommer det frem at relasjonen mellom veileder og fosterforeldrene ansees som avgjørende for å gi god veiledning og er en sentral faktor for å forhindre at barn må flytte utilsiktet.

Relasjonen som etableres mellom veileder og fosterforeldre kan også forstås i lys av Honneths anerkjennelsesteori og hans begrep om anerkjennelse i den private sfære. En anerkjennelse i den private sfære innebærer følelsesmessig kontakt som er grunnleggende for en god relasjon, og som formes og vedlikeholdes gjennom anerkjennelse (Aamodt, 2014, s. 223- 224). Som påpekt i kapittel 3 trenger ikke Honneths kjærlighetsbegrep bare gjelde intime relasjoner, det kan også tillegges et mer nøytralt innhold. Følelsene er for øvrig sterkt tilstede (Honneth, 2008, s. 104; Follesø, 2014, s. 76). I den private sfæres anerkjennelsesform kan en derfor tenke seg veileders rolle opp mot fosterforeldre. Veileder vil bli svært nær og kommer tett på fosterforeldrenes familiesfære. Gjennom anerkjennelse i den private sfære utvikles selvtillit som setter en i stand til å kommunisere, handle og ta del i nære fellesskap (Høiland & Juul, 2015, s. 27). Relatert til min studie kan det bety at en anerkjennende relasjon mellom fosterforeldre og veileder øker fosterforeldrenes selvtillit til å utøve sin omsorgsrolle.

Relasjonsarbeidet som gjøres, er på mange måter grunnleggende for hele veiledningsforløpet. Informantene i min studie understreker at det er viktig at fosterforeldrene skal føle seg trygge i relasjonen til veileder, og at det må jobbes mye med dette, særlig i oppstartsfasen. Videre erfarer informantene at en god relasjon gir trygghet som igjen gjør at fosterforeldrene lettere kan snakke om hvordan deres egne følelser påvirker deres relasjon til barna. Informantene opplever også at en trygg relasjon mellom fosterforeldrene og veileder er viktig for å få fram åpne og ærlige refleksjoner. Dette støttes av Tveiten (2019, s. 128) og Killén (2012, s. 194), som begge viser til at en god kontakt og relasjon til veileder vil bidra til fokuspersonens trygghet i

veiledningen. I individuell veiledning er relasjonen mellom veileder og fokusperson særlig viktig å bruke tid på, og dersom det kjennes trygt, kan en i større grad få utbytte av veiledningssituasjonen. Shulman (2003, s. 148) viser også til at oppstartsfasen i en relasjon kan være avgjørende, og at de første møtene er viktige i alle hjelperelasjoner.

Paulsen og Ytreland (2022, s. 29-30) viser til det samme i sin forskning. Gjennom regelmessig veiledning bygges det en nær relasjon mellom veileder og fosterforeldre, noe som medfører at fosterforeldrene i større grad tør å være åpne om utfordringene de står overfor. Dette støttes også av Brown et al. (2014, s. 13) som påpeker at fosterforeldre opplever å få følelsesmessig støtte gjennom relasjonen de har til veileder.

Veileders stimulering til refleksjon hos fosterforeldrene er et viktig tema i min studie. Veilederne erfarer at gode refleksjoner kan bidra til å styrke fosterforeldrenes relasjon til barna. Å øke bevisstheten rundt fosterforeldrenes følelser og reaksjoner på barnas ulike uttrykk, er noe informantene fremhever som viktig å reflektere over sammen med fosterforeldrene. Informantene veileder mye på å «se bak» atferden barna viser, og fosterforeldrene trenes på å se hvordan samspillet mellom dem og barna fører til en gjensidig påvirkning. Å ta med fosterforeldrene på refleksjoner rundt barnas fysiske og psykiske alder i ulike situasjoner, er noe som informantene ofte gjør i veiledningen. En slik stimulering til refleksjon støttes av Killén (2012, s. 197-202), som påpeker at reflekterende tenkning er avgjørende for å knytte forståelse til handling og problemløsning. Evnen til å se seg selv utenfra og den andre innenfra kan styrkes ved å stimulere til reflekterende tenkning. Paulsen og Ytreland (2022, s. 29-30) understøtter at veiledning kan bidra til at fosterforeldrene blir oppmerksom på hvilken måte deres egen rolle påvirker hvordan barnet opplever situasjonen. Også Vanderwill et al. (2021, s. 514) påpeker at relasjonen mellom fosterforeldre og barn er helt sentral, og opplæring av fosterforeldre med fokus på å møte barnets behov er svært viktig.

«Å møte den andre der den er» er et sentralt prinsipp i alt arbeid med menneskelige relasjoner. Å møte fosterforeldrene der de er, fremheves av flere informanter i min studie. Selv om veileder kan ha fastsatt tema på forhånd, er det ikke sikkert at dette temaet er det viktigste for fosterforeldrene akkurat da. Ved å «møte den andre der den er», vil veileder anerkjenne fosterforeldrene gjennom å vise at en har lyttet til og forstått det som blir sagt. Tveiten (2019, s. 32) understøtter dette, og påpeker at det er ikke alltid den som bli veiledet er klar for det planlagte temaet, og kan ha andre tanker om hva som er viktig akkurat da. I min studie er det å bli tatt på alvor et viktig tema. Selv om informantene kan oppleve at det som tas opp ikke har så stor betydning, understreker de likevel at det viktig å anerkjenne fosterforeldrenes opplevelser. Å ta fosterforeldrene på alvor med sine bekymringer og innspill, speiler tilbake på «å være der den andre er». Både Backe-Hansen et al. (2019, s. 56) og Murray et al. (2011, s. 157) påpeker at barneverntjenestens ivaretagelse av fosterhjemmets behov og respekt for fosterforeldrenes synspunkter, er sentralt for å støtte fosterforeldrene i oppdraget sitt. Brown et al. (2014, s.15) viser til det samme. Når fosterforeldrene føler seg verdsatt og som en del av teamet rundt barnet, fører det til bedre kommunikasjon og samarbeid med barneverntjenesten.

6.2 Anerkjennelse gjennom tilgjengelighet

Informantene i min studie erfarer at anerkjennelse av fosterforeldrene sammen med tilgjengelighet er blant de viktigste suksessfaktorene i veiledningen. I mine funn viser informantene til en nær sammenheng mellom tilgjengelighet og anerkjennelse. For å kunne gi anerkjennelse må veileder være tilgjengelig og til stede, og en slik

tilstedeværelse gir fosterforeldrene følelsen av støtte og anerkjennelse. Tilgjengeligheten bidrar til å både etablere og vedlikeholde en god relasjon mellom fosterforeldre og veileder. Tilgjengelighet bidrar også til en trygghetsfølelse for fosterforeldrene. Det er ikke nødvendigvis slik at fosterforeldrene trenger å benytte seg av veileders tilgjengelighet. Det å vite at de får kontakt, eller at de blir ringt tilbake dersom de har behov for det, kan være tilstrekkelig. Paulsen og Ytreland (2022, s. 29-30) trekker også fram betydningen av veileders tilgjengelighet ved behov, og at tilgjengeligheten er en viktig faktor som bidrar til at fosterforeldre føler på en trygghet om at noen er der om de trenger det. Havik (2007, s. 80) har gjort lignende funn om saksbehandlere i barneverntjenesten og viser til viktigheten av at de er tilgjengelig og lett å få tak i for fosterforeldrene. Honneths anerkjennelsesteori påpeker at anerkjennelse inneholder både tilstedeværelse og erkjennelse, noe som innebærer å se og bli værende hos den personen som trenger det (Follesø, 2010 s. 76). En slik tilstedeværelse kan i min studie også tolkes som tilgjengelighet, og veileders tilgjengelighet kan dermed bidra til at fosterforeldrene opplever å bli anerkjent i møte med veileder.

Mine informanter erfarer at fosterforeldrenes *visshet* om veileders tilgjengelighet kan være nok til å kjenne på en trygghet i oppdraget. Dersom det brukes nok tid i starten av plasseringen til å bygge relasjon og være tilgjengelig overfor fosterhjemmene, kan dette potensielt bidra til å frigjøre ressurser på sikt. Informantene understøtter at det er viktig å bruke mye tid på relasjonsarbeid og trygghet i oppstartsfasen av veiledningen. De er opptatt av at de i starten må være tett på for å gi fosterforeldrene gode verktøy som de kan benytte seg av videre. Tall fra SSB publisert i 2021 viser at det skjer flest flyttinger det første året barn bor i fosterhjem (Barne-ungdoms og familiedirektoratet, 2021). Dette er sammenfallende med både norsk og internasjonal forskning som viser at det er størst risiko for flytting mellom de første 6 månedene og fram til de to første årene etter plassering (Backe-Hansen et al. 2013, s. 19; Oosterman et al., 2007, s. 66; Taylor & McQuillan, 2014, s. 244). Med denne kunnskapen betyr det at det vil være en god investering med tett oppfølging, veiledning og en stor grad av tilgjengelighet fra barneverntjenesten i starten av en plassering slik som det gjøres i insentivpakken. Studier av blant annet Backe-Hansen (2009, s. 5) og Taylor og McQuillan, (2014, s. 244) bekrefter dette, og det påpekes at systematisk og forsterket veiledning og oppfølging i oppstarten av plasseringen vil kunne gi langsiktige og positive effekter for de involverte.

Informantene i min studie erfarer at arbeidsbelastningen og kapasitetsproblemene i den kommunale barneverntjenesten gjør at det er for lite ressurser til å følge opp fosterhjemmene tett nok i for- og etterkant av insentivpakken. Med bakgrunn i dette kan det være vanskelig å se for seg at oppfølging slik som insentivpakken gir, vil kunne fortsette under hele plasseringsperioden til et stort antall fosterhjem. Gode overganger til en mindre omfattende oppfølging er derfor sentralt. Mange av informantene i min studie har pekt på at en mer bevisst og systematisk nedtrapping av den tette kontakten med fosterforeldrene vil kunne gjøre overgangen til annen oppfølging lettere. Flere av veilederne mener at en måte å løse dette på, er at kommunen og veiledere i mye større grad er sammen om oppfølgingen som gis i slutfasen av insentivpakken. En slik felles oppfølging i en slutfase krever at det tydeliggjøres for fosterforeldrene hva de kan forvente av videre oppfølging når veileder trekker seg ut.

Funnene i min studie viser at tilgjengelighet også kan ha en problematisk side, og at nettopp overgangene fra tett veiledning som i insentivpakken, og til den ordinære og mer sjeldne oppfølgingen som gis av kommunen, kan bli vanskelig for både fosterforeldrene og for de som veileder. Flere av informantene uttrykker at de er bekymret for om

fosterforeldrene greier å stå i oppgaven når de trekker seg ut. Informantene gir også uttrykk for at de er usikre på om kommunen vil greie å «ta over» funksjonen de har hatt. Videre er informantene bekymret for om de skaper et behov ved å være så tett på. En kan stille spørsmål ved om det ikke bare er tilgjengeligheten som er problematisk, men også den tette oppfølgingen i seg selv.

Det kan tenkes at det skapes et behov og en avhengighet ved at fosterforeldrene hele tiden gis mulighet til å konferere med veileder så snart de kjenner på en usikkerhet i omsorgsrollen. En kan spørre seg om dette bidrar til et «overforbruk» av veileder, og at gapet mellom insentivpakkens veiledning og den lovpålagte oppfølgingen som skal gis av kommunen i etterkant gjøres enda større. Et slikt «overforbruk» av veileder vil kunne medføre mindre grad av selvstendighet hos fosterforeldrene, og i verste fall en redusert tro på egen mestring og handlekraft som omsorgspersoner.

Honneths anerkjennelsesteori viser til at anerkjennelse i den private sfære bidrar til å skape en vellykket identitet og selvtillit (Aamodt, 2014, s. 223- 224). Honneth (2008, s. 104) påpeker at individene i den private sfære bekrefter hverandre gjensidig. Som tidligere nevnt, kan den private sfæres anerkjennelsesform i denne studien være veileders rolle opp mot fosterforeldre. En annen måte å se det på kan være det motsatte, det vil si fosterforeldrenes rolle opp mot veileder. Her kan en tenke seg at møtene mellom veileder og fosterforeldrene også kan bidra til *veileders* følelse av å bli anerkjent, og øke selvtilliten i måten veileder utøver sin yrkesrolle. Partene bekrefter dermed hverandre gjensidig. Det kan bety at det kan være vanskelig også for veileder å avslutte kontakten med fosterforeldrene, og at det kan bli en slags gjensidig avhengighet mellom partene. Dette kan også være et aspekt som bidrar til at overgangene fra insentivpakken til vanlig oppfølging blir problematiske. Veilederne i min studie beskriver nettopp dette. De gir uttrykk for at det kan være vanskelig å avslutte og at den tette relasjonen til fosterforeldrene over tid bidrar til opplevelsen av at veilederen er en ønsket person som det er et stort behov for. Tveiten (2019, s. 87) påpeker at veileders relasjonskompetanse også må innebære kompetanse til å *avvikle* kontakt etter hvert. Schibbye (2017, s. 280) understreker at anerkjennelsen en terapeut gir til sin klient innebærer en emosjonell tilstedeværelse og tilgjengelighet, men også en kontinuerlig overvåkning og avgrensing av terapeutens eget selv. Shulman (2003) påpeker at en avslutningsfase vil kunne fremkalle sterke følelser hos både sosialarbeider og klient. Det kan være vondt å avslutte et forhold der en har investert mye av seg selv og snakket om sentrale og vanskelige følelser (Shulman, 2003, s. 280).

Noen av informantene i min studie viser til at veilederne i større grad må arbeide for å få fosterforeldrene til å generalisere og bruke kunnskapen de har fått videre, og at det kan være en måte å få en bedre overgang. En slik generaliseringstanke er sammenfallende med Shulman (2003), som viser til at enkeltindividers arbeid med konkrete problemstillinger kan medføre at man etter hvert kan generalisere den enkelte erfaringen til en hel kategori av erfaringer. Dette er en viktig ferdighet som vil medføre at klienten kan gå videre uten sosialarbeideren ved å bruke nye ferdigheter til mestring av uventede hendelser (Shulman, 2003, s. 270). En oppsummering og repetisjon av hvilke erfaringer og endringer veiledningsperioden har ført til for fosterforeldrene, kan være en sentral del av avslutningsprosessen og overgangsperioden. Dette støttes av Shulman (2003, s. 296, 299) som også påpeker at avslutningsfasen er viktig for å klarlegge tema som det må arbeides videre med.

En av informantene i min studie trekker fram nettverket rundt fosterhjemmet og barna som viktig for å forhindre brudd. Ved å gjøre nettverket til støttespillere for fosterhjemmet kan det bidra til at fosterforeldrene blir mer selvgående, og at behovet for tett veiledning blir mindre. Dette er sammenfallende med studier av Butler og McGinnis (2021, s. 279), Miller et al. (2019, s. 503) og Vanderwill et al. (2021, s. 513), som viser til at barneverntjenesten i større grad må vektlegge fosterforeldrenes familie og nettverk for å utvikle støttende systemer rundt fosterhjemmet.

Oppsummert kan en si at funnene om tilgjengelighet i min studie kan indikere at veileders rolle og bidrag i overgangen fra insentivpakken og til ordinær oppfølging muligens ikke har vært nok vektlagt. Veileders ansvar for å sikre at fosterforeldrene greier å stå i omsorgsoppgavene selv om de får mindre oppfølging, virker ikke å ha blitt tematisert i særlig stor grad på et mer overordnet plan. En større bevissthet om hvordan man kan arbeide i overgangen og hvilke følelser som kan oppstå i denne fasen er nødvendig. Da kan overgangen forløpe på en bedre, mer sømløs og mindre smertefull måte både for fosterforeldrene og for den som veileder.

6.3 Anerkjennelse gjennom rettigheter

Informantene i min studie trekker fram samarbeidet med barneverntjenesten som sentralt for å sikre gode hverdager og sørge for stabilitet i fosterhjemmene. Dette innebærer blant annet at fosterforeldrenes økonomiske rammer er sikret, og at behovet for avlastning ivaretas. Veilederne er ikke ansvarlig for de overordnede rammene til fosterhjemmet, men de erfarer likevel at dette kan være et tema som fosterforeldrene tar opp i veiledningen. Flere av informantene opplever frustrasjon hos fosterforeldrene når disse rammene ikke er på plass. Ivaretagelse og sikring av blant annet avtaler om økonomi og avlastning til fosterforeldre kan sees i lys av Honneths anerkjennelsesteori og anerkjennelse i den rettslige sfæren. Rettslig anerkjennelse innebærer at en respekterer hverandre gjensidig som rettighetshavere (Honneth, 2008, s. 119). En rettslig anerkjennelse av fosterforeldre kan skje gjennom avtaler med barneverntjenesten, men også ved at fosterforeldres generelle rettigheter styrkes gjennom lover og forskrifter. Både Vanderwill et al. (2021, s. 514) og Paulsen og Ytreland (2022, s. 28) påpeker at tilstrekkelige økonomiske ressurser i fosterhjemmet, som for eksempel frikjøp eller delvis frikjøp fra annet lønnsarbeid, kan sees på som et verktøy for å øke stabiliteten i fosterhjem. Backe-Hansen et al. (2019) mener det er viktig å øke fosterforeldres formelle status slik at de kan bli tryggere i rollen i blandingen av en profesjonell og en tradisjonell familie. Diskusjoner rundt varighet og omfang av forsterkningsbehov som for eksempel frikjøp inngår i dette (Backe-Hansen, 2019, s. 56). I ny barnevernslov er det forslag om at fosterforeldre skal gis en uttalerett i saker om flytting av barn. Videre er det forslag om å lovfeste fosterforeldres klageadgang på vedtak om flytting (Regjeringen, u.å.). En slik endring vil bidra til å styrke fosterforeldres rettigheter i større grad enn det som er tilfellet i dag.

Profesjonalisering av fosterforeldrerollen har vært aktualisert i de senere årene. Dette har vært særlig gjeldende for spesialiserte fosterhjem, men en kan også tenke at fosterhjem som mottar tett veiledning over tid, slik som i min studie, er en form for profesjonalisering. Dette medfører at fosterforeldre gjennom systematisk veiledning øker sin kompetanse, og at deres rolle kan få et faglig preg som et omsorgsyrke. Økt kompetanse vil også føre til endringer i økonomiske vilkår og rettigheter (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 277). I et slikt perspektiv kan det gi fosterforeldrene en opplevelse av økt rettslig anerkjennelse. Spørsmålet er om dette går på bekostning av foreldre- og familietanken som ligger til grunn for fosterhjem som en ramme i barns liv. Ved en

profesjonalisering av fosterhjemsomsorgen sett i lys av Honneths anerkjennelsestærer kan en si at den private sfære svekkes mens den rettslige sfære styrkes. Dette kan virke som en fordel for fosterforeldrene, men det kan være mer usikkert hvordan det vil påvirke barna. For barna sin del kan en spørre seg om en slik dreining også kan ha en negativ side når omsorgen de skal motta bindes opp mot avtaler og faste rammebetingelser.

6.4 Anerkjennelse av samfunnsinnsatsen

Informantene i min studie viser til at anerkjennelse av den samfunnsinnsatsen som fosterforeldrene gjør på vegne av det offentlige, er svært viktig. Fosterforeldrene trenger bekreftelse på at den oppgaven de har er betydningsfull, både for barnet og for samfunnet for øvrig. Dette funnet kan sees i sammenheng med det Honneth betegner som den tredje form for anerkjennelse, anerkjennelse gjennom solidaritet eller sosial verdsetting. Anerkjennelse gjennom sosial verdsetting betyr at mennesket inkluderes i et større sosialt fellesskap, og danner grunnlaget for selvrespekt (Honneth, 2008, s. 130). En anerkjennelse av fosterforeldrenes samfunnsinnsats, kan underbygge følelsen av å være en viktig bidragsyter i oppgaven de utfører på vegne av fellesskapet. I likhet med mine funn, påpeker også Paulsen og Ytreland (2022, s. 29-30) i sin studie at det er viktig å gi fosterforeldrene bekreftelse på at deres rolle er betydningsfull, og at de må gis anerkjennelse for den oppgaven de utfører.

Veilederne i min studie er opptatt av at fosterforeldrene må anerkjennes som samarbeidspartnere, og de må kjenne at de har en viktig rolle som går ut over den daglige omsorgen de er satt til å ivareta. Informantene understreker at en slik anerkjennelse også innebærer å få god informasjon om barnevernssaken og eventuelle endringer som skjer i saken. Backe-Hansen et al. (2019, s. 7-8) viser til at barneverntjenesten har et stort ansvar for å sikre at fosterforeldre blir ansett som likeverdige samarbeidspartnere. Fosterforeldre kan ha tanker om å gi opp eller ikke ha ønsker om å bli fosterforeldre igjen dersom de opplever at barneverntjenesten ikke verdsetter den samfunnsinnsatsen de gjør. Rock et al. (2015, s. 196) viser til det samme, og peker på at involvering av fosterforeldre og barna i beslutningsprosesser og å gi nødvendig informasjon om saken, kan være beskyttende faktorer for å hindre utilsiktede flyttinger. Murray et al. (2011) viser også til at fosterforeldre har behov for bekreftelse og anerkjennelse av sin rolle og status. Videre at fosterforeldre i større grad ønsker anerkjennelse fra barneverntjenesten for den store omsorgsoppgaven de utfører, at deres oppfatninger må verdsettes, og at de må bli involvert i beslutninger sammen med barneverntjenesten (Murray et al., 2011, s. 151).

Dersom fosterforeldrene ikke blir sett på som samarbeidspartnere og ikke blir hørt og forstått, kan de oppleve en manglende anerkjennelse. Det er også et tema i min studie. Funnene mine viser at manglende anerkjennelse ofte er knyttet opp mot vanskelige samarbeidsforhold mellom kommunen og fosterhjem. Uenigheter kan medføre at det blir problematisk for kommunen å både se og anerkjenne den innsatsen fosterforeldre gjør opp mot det enkelte barnet, men også samfunnsinnsatsen som fosterforeldrene bidrar med. Noen av informantene mener at manglende anerkjennelse i verste fall kan ende med en utilsiktet flytting. En manglende anerkjennelse av fosterforeldrenes samfunnsinnsats kan knyttes til det Honneth betegner som en krenkelse. I følge Honneth vil en krenkelse av samfunnsinnsatsen medføre at individuelle eller kollektive livsformer blir sett på som mangelfulle eller mindreverdige. Dette kan føre til en negativ påvirkning av individets sosiale verdi (Honneth, 2008, s. 143).

6.5 Barnets perspektiv

Insentivpakken veileder ut fra fosterforeldrenes til en hver tids gjeldende behov, og det er fosterforeldrene som har definisjonsmakten på hva som oppleves som utfordrende i fosterhjemmet. Barnets perspektiv er i denne sammenhengen mindre synlig. Veileder bekrefter og anerkjenner fosterforeldrene ut fra deres behov og ståsted, men barnets synspunkter og behov trenger ikke alltid å samsvare med det fosterforeldrene opplever. Ved et for ensidig fokus på anerkjennelse av fosterforeldrene kan en miste barnets opplevelse av sin situasjon i fosterhjemmet, og hvordan de opplever samspillet med fosterforeldrene. Den nye barnevernsloven har et styrket barneperspektiv, og barns medvirkning og rett til å si sin mening styrkes. En av hovedforskjellene fra dagens lov er nettopp at synet på barn er endret fra «objekt» til «subjekt», der barnet har sine egne rettigheter og skal medvirke i sin egen sak (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å.). Slik veiledningen i insentivpakken er lagt opp, kan det se ut som at synet på barnet som «subjekt» er mindre framtrædende. I en rapport om kommunenes tilbud til sine fosterhjem av Ekhaugen et al. (2018), vises det til at veiledningen av fosterforeldre bør skje mer ut fra barnas premisser. Fosterforeldrene bli i dag veiledet ut fra sin egen forståelse og beskrivelse av barna, og barna blir ikke spurt om hva fosterforeldrene må bli bedre på (Ekhaugen et al., 2018, s. 7 og 43-44). Å gi tett veiledning slik som insentivpakken gjør, krever at veileder har god kunnskap om samspillet i familien. Det kan være vanskelig å få inngående kjennskap om samspill i en familie uten at alle parter som inngår i samspillet er involvert og får formidlet sitt perspektiv. En kan spørre seg om det er riktig at det kun er fosterforeldrene som skal anerkjennes og høres når det er barnet som er hovedpersonen i et fosterhjemsforhold. På denne måten kan den tette veiledningen som skal bidra til stabilitet i fosterhjemmet også kunne gå imot barnets rett til medvirkning.

Flere av veilederne i min studie ser fordelene av et skille mellom veilederrollen og saksbehandlerrollen i fosterhjemsoppfølgingen, og det beskrives som et nødvendig grep for å gi fosterforeldrene tett veiledning som igjen kan forhindre utilsiktet flytting. Paulsen og Ytreland (2022) viser til det samme i sin studie, og påpeker at fosterforeldrene bør ha en profesjonell veileder i tillegg til saksbehandler. Denne rolleforskjellen oppleves som viktig for både fosterforeldre, veiledere og saksbehandlere, og fremstår som nødvendig for å sikre praktisk støtte i tillegg til reell veiledning (Paulsen & Ytreland, 2022, s. 34-35). Et mulig dilemma ved et slikt skille er at en står i fare for å miste helheten i fosterhjemsoppfølgingen, og at dette først og fremst kan gå på bekostning av barnets perspektiv. Dersom mye av tidsbruken og ressursene i barneverntjenesten brukes til å veilede fosterforeldre fra deres ståsted, kan en igjen miste den viktige og nødvendige medvirkningen fra barnet av syne.

6.6 Samarbeid og helhetlig oppfølging

Norsk fosterhjemsforenings årlige brukerundersøkelse, fosterhjemsundersøkelsen 2022, viser at 81 % av fosterforeldrene er helt eller delvis enig i at de har et godt samarbeid med barneverntjenesten (Norsk fosterhjemsforening, 2022, s. 27). I mine funn fremkommer det også flere eksempler på et godt samarbeid med kommunal barneverntjeneste. Det er likevel den problematiske siden ved samarbeidet med andre instanser som gis mest oppmerksomhet fra informantenes ståsted.

Veilederne i min studie formidler at fosterforeldrene ofte føler seg alene i møte med systemene rundt barnet. Samarbeidet med skole og barneverntjeneste trekkes fram spesielt. Dette har ført til at de fleste veilederne i studien har gått ut over mandatet i

insentivpakken og bistått i et samarbeid med skolen til barnet. Et flertall av veilederne har sett dette som helt nødvendig for at fosterhjemmene skal oppleve gode hverdager og forhindre brudd. Det er tydelig at samarbeid med andre instanser kan oppleves som utfordrende for fosterforeldrene, og dette bruker veilederne en del tid på uten at det er deres oppgave. En kan da stille spørsmål om mandatet til veilederne imøtekommer de faktiske behovene fosterforeldrene har til oppfølging på en god nok måte. Når de fleste veilederne formidler at de går utover sitt mandat, er det grunn til å stille spørsmål om det er noe som mangler. Dersom veiledere i utgangspunktet ikke kan gi støtte til fosterforeldrene i det som formidles som store utfordringer, tas fosterforeldrene da på alvor og gis de nødvendig anerkjennelse? En hjelperelasjon som bare støtter fosterforeldrenes følelser av det vanskelige uten å faktisk ta tak i det sammen med dem, kan i verste fall medføre at fosterforeldrene blir stående fast i vanskelige samarbeidsrelasjoner. Dersom et godt samarbeid med andre instanser og støtte i møte med disse kan bidra til å forhindre utilsiktede flyttinger, vil det være viktig å ha en veileder som kan hjelpe til med akkurat dette. Det vil bety at den type veiledning som insentivpakken gir, muligens burde utvides til at veileder også kan delta i samarbeid med andre instanser.

Det kan synes som nødvendig med et mer helhetlig og overordnet blikk i veiledningen enn bare det som går på barnets atferd og samspillet innad i fosterfamilien. Dette innebærer at man i større grad bør ta hensyn til og favne alle de omkringliggende faktorene som påvirker hverdagen i fosterhjemmet. Det ligger mange utfordringer, men også ressurser utenfor selve hjemmet. Dersom veileder tar tak i disse sammen med fosterforeldrene, kan det bidra til mer robuste fosterhjem.

Kapittel 7 Konklusjon, implikasjoner for praksis og videre forskning

I denne kvalitative studien har jeg sett på hva veiledere til fosterforeldre erfarer som viktig for å hindre at barn må flytte utilsiktet fra fosterhjem.

Gjennom inspirasjon fra tematisk analyse har jeg analysert intervjuer med til sammen ni veiledere i fosterhjem. I dataanalysen fremkom det fire hovedtema som informantene mener er spesielt sentrale for å hindre utilsiktede flyttinger. Disse er relasjon, tilgjengelighet, anerkjennelse og samarbeid. Jeg har brukt Honneths teori om anerkjennelse, teoretiske perspektiver på veiledning og tidligere forskning på feltet for å drøfte mine funn.

De overordnede resultatene fra studien viser at veilederne erfarer at jevnlig veiledning av fosterforeldre er et godt tiltak som kan forhindre utilsiktede flyttinger, og dermed også de store personlige og samfunnsmessige omkostningene slike flyttinger har. Økt kunnskap om hva det er viktig å vektlegge i veiledningen vil kunne gi en mer presis og treffsikker oppfølging av fosterhjemmene.

Funnene i min studie kan gi implikasjoner for praksis i kommunal barneverntjeneste. Studien kan være et bidrag til hvordan barneverntjenesten planlegger og organiserer oppfølgingen og veiledningen av fosterforeldre for å forhindre utilsiktede flyttinger. Dette kan igjen medføre en bedre ressursbruk i fosterhjemsomsorgen.

Min studie kan oppsummeres med flere sentrale funn som kan gi implikasjoner for praksis:

Det vil være en god investering med tett veiledning og en stor grad av tilgjengelighet fra barneverntjenesten i starten av en plassering for å bygge en trygg og god relasjon med fosterforeldrene.

Fosterforeldre må anerkjennes for den betydelige samfunnsoppgaven de utfører, og gis anerkjennelse for å være en av barneverntjenestens viktigste samarbeidspartnere. I tillegg må de rettslige rammene til fosteforeldrene sikres på en god måte.

Ansatte som veileder fosterhjem, bør ha en større bevissthet rundt hvordan man kan arbeide godt rundt avslutning og i overgangene til en mindre tett oppfølging. Å arbeide mer konkret med hvordan fosterforeldrene kan generalisere og bruke kunnskapen de har fått, kan være en måte å gjøre dette på. Videre vil det være nødvendig med et mer helhetlig og overordnet blikk i veiledningen enn bare det som går på barnet og samspillet innad i fosterfamilien. Dette innebærer at man i større grad bør ta hensyn til alle de omkringliggende faktorene som påvirker hverdagen i fosterhjemmet. I tilknytning til veiledningen vil en overordnet tilnærming til fosterhjemmet kunne optimalisere oppfølgingen ytterligere.

Sist, men ikke minst må barns medvirkning i fosterhjemsomsorgen styrkes, også når det kommer til veiledningen av deres fosterforeldre. Barnets perspektiver på hvilke temaer som er viktige for dem, vil være nødvendig å ta inn i alle fasene av veiledningen.

Veilederne i insentivpakken gir veiledning ut fra fosterforeldrenes perspektiv, og i diskusjonen har jeg problematisert at barnets perspektiv synes å mangle i insentivpakken. Min studie har sett på veiledernes erfaringer med veiledning av fosterforeldre for å hindre utilsiktede flyttinger, og barnets perspektiv kommer heller ikke fram i min forskning. Jeg har valgt å se på en liten del av en kompleks tematikk der mange faktorer kan ha betydning og påvirke hverandre, og har valgt bort barnas syn på tematikken. I videre studier vil det derfor være et stort behov for å se på erfaringer fra flere perspektiv. Det vil også være behov for større studier med et større utvalg. Barn og unges perspektiv på hvordan utilsiktede flyttinger kan unngås, vil være spesielt viktig å få fram.

Referanseliste

- «anerkjenne». I: Bokmålsordboka. Språkrådet og Universitetet i Bergen.
<https://ordbokene.no/bm/1747/anerkjenne> (hentet 22.10.2022).
- Angel, B. Ø., & Blekesaune, M. (2017). Placement characteristics and stability: a longitudinal analysis of Norwegian children in foster homes. *Child & family social work*, 22(1), 236–245. <https://doi.org/10.1111/cfs.12223>
- Aubert, A. M., & Bakke, I. M. (2018). *Utvikling av relasjonskompetanse: nøkler til forståelse og rom for læring*. (2. utg., p. 242). Gyldendal.
- Backe-Hansen, E. (2009). *Hvordan motvirke og forebygge utilsiktet flytting fra fosterhjem?* (p. 55). Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern.
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø., & Havik, T. (2013). *Utilsiktet flytting fra fosterhjem*. (NOVA Notat 2/13). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Backe-Hansen, E., Kjelsaas, I., Bruvoll, A., Ellingsen, D., Westberg, N. B., & Guldvik, M. K. (2019). *Oppfølging av fosterhjem og fosterbarn*. MENON-PUBLIKASJON NR, 112, 2019.
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter* (LOV-1999-05-21-30) Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>
- Barne-ungdoms og familiedirektoratet. (u.å.). *Hva er barnevernsreformen?* Hentet 14. november 2022 fra <https://ny.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/>
- Barne-ungdoms og familiedirektoratet. (u.å.). *Ny barnevernslov*. Hentet 14. november 2022 fra <https://ny.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/>
- Barne-ungdoms og familiedirektoratet. (2021). *Tjenestekatalog fosterhjem*. Hentet 14. november 2022 fra <https://bufdir.no/Bibliotek/>
- Barne-ungdoms og familiedirektoratet. (2021). *Nye tall om fosterhjem*. <https://ny.bufdir.no/aktuelt/>
- Barne-ungdoms og familiedirektoratet. (2022). *Barn i fosterhjem*. Hentet 14. november 2022 fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brown, H. C., Sebba, J., & Luke, N. (2014). *The role of the supervising social worker in foster care*. The Rees Centre. University of Oxford.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* (p.389). Gyldendal akademisk.
- Bunkholdt, V. (2017). *Fosterhjemsarbeid : fra rekruttering til tilbakeføring* (4. utg., p. 315). Gyldendal akademisk.

- Butler, L., & McGinnis, E. (2021). 'Without the support of my family, I couldn't do the job': Foster carers' perspectives on informal supports in the role. *Adoption & Fostering*, 45(3), 265-282.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2018). *Kva er forskningsetikk?*
<https://www.forskningsetikk.no/om-oss/kva-er-forskningsetikk/>
- Ekhaugen, T., Høgestøl, A., Rasmussen, I. (2018). *Kommunenes tilbud til sine fosterhjem- et kunnskapsgrunnlag for fosterhjemsutvalget* (Rapport 2018/10). Vista Analyse AS. va-rapport 2018-10 kommunenes tilbud til sine fosterhjem.pdf (regjeringen.no)
- Follesø, R. (2014). Ungdom, risiko og anerkjennelse. Hvordan støtte vilje til endring? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 10(1).
- Fosterhjemsforeningen. (2022). *Fosterhjemsundersøkelsen 2022*.
<https://www.fosterhjemsforening.no/category/annet/>
- Fosterhjemsforskriften. (2003). *Forskrift om fosterhjem* (FOR-2003-12-18-1659). Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2003-12-18-165>
- Geiger, J. M., Piel, M. H., Lietz, C. A., & Julien-Chinn, F. J. (2016). Empathy as an Essential foundation to Successful Foster Parenting. *Journal of Child and Family Studies*, 25(12), 3771–3779. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0529-z>
- Gouveia, L., Magalhães, E., & Pinto, V. S. (2021). Foster Families: A systematic review of intention and retention factors. *Journal of Child and Family Studies*, 30(11), 2766–2781. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-02051->
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1814-05-17-nn>
- Havik, T. (2007). Slik fosterforeldrene ser det - II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005. *Barnevernets utviklingscenter på Vestlandet*, Unifob helse.
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse* (p. 248). Pax.
- Høilund, P. & Juul, S. (2015). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde* (2. udg., p. 190). Reitzel.
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg., p. 432). Cappelen Damm akademisk.
- Joffe, H. (2012). Thematic analysis. I Harper, & Thompson, A. R. (Edit.), *Qualitative research methods in mental health and psychotherapy: A guide for students and practitioners* (1st ed., p. 209-228). Wiley-Blackwell.
- Jørgensen, & Skundberg, E. (2016). Veiledning av fosterforeldre. I H. Sundt (Red.), *Fosterhjemshåndboka* (7. utg., p. 394-404). Kommuneforlaget AS.
- Kvale, S., Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., p. 381). Gyldendal akademisk.
- Killén, K. (2012). *Profesjonell utvikling og faglig veiledning* (4. utg., p. 276). Gyldendal akademisk.
- Konijn, C., Admiraal, S., Baart, J., van Rooij, F., Stams, G.-J., Colonna, C., Lindauer, R., & Assink, M. (2019). Foster care placement instability: A meta-analytic review. *Children and youth services review*, 96, 483–499.

- Konijn, C., Colonesi, C., Kroneman, L., Lindauer, R. J. L., & Stams, G.-J. J. M. (2021). Prevention of instability in foster care: A case file review study. *Child & youth care forum*, 50(3), 493–509. <https://doi.org/10.1007/s10566-020-09584-z>
- Kaasbøll, J., Lassemo, E., Paulsen, V., Melby, L., & Osborg, S. O. (2019). Foster parents' needs, perceptions and satisfaction with foster parent training: A systematic literature review. *Children and youth services review*, 101, 33–41. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.03.041>
- Lysaker, O., (2011). Anerkjennelse og menneskeverdets forankring. *Etikk i praksis*, 5(2), 101–122. <https://doi.org/10.5324/eip.v5i2.1773>
- Malterud, K. (2002). Kvalitative metoder i medisinsk forskning - forutsetninger, m muligheter og begrensninger. *Tidsskrift for den norske lægeforening*, 122(25), 2468–2472.
- Malterud, K. (2012). *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag* (p. 164). Universitetsforlaget.
- Meld. St. 17 (2015–2016). *Trygghet og omsorg–Fosterhjem til barns beste*. Barne-, likestillings-og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/bld/stmeld/id470056/>
- Miller, L., Randle, M., & Dolnicar, S. (2019). Carer factors associated with foster-placement success and breakdown. *The British journal of social work*, 49(2), 503–522. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcy059>
- Murray, L., Tarren-Sweeney, M., & France, K. (2011). Foster carer perceptions of support and training in the context of high burden of care. *Child & family social work*, 16(2), 149–158. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2010.00722.x>
- NOU 2018:18. (2018). *Trygge rammer for fosterhjem*. Barne-og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/bld/nouer/id1809/>
- Oosterman, M., Schuengel, C., Slot, N., Bullens, R. A., & Doreleijers, T. A. (2007). Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and youth services review*, 29(1), 53–76. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2006.07.003>
- Oslo Economics (2021). *Samfunnsøkonomisk analyse av Stilasbyggerne*. Oslo Economics.
- Oterholm, I., & Paulsen, V. (2022). Virksomme tiltak i oppfølging av unge med barnevernserfaring i overgang til voksenlivet? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 99(1), 38–26. <https://doi.org/10.18261/tnb.99.1.4>
- Paulsen, V. (2018). Et anerkjennelseperspektiv på oppfølging av ungdom i barnevernet i overgangen til voksenlivet – fra teori til praksis. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 95(4), 224–237. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2018-04-02>
- Paulsen, V., & Ytreland, K. (2022). Tett oppfølging for å hindre utilsiktede flyttinger i fosterhjem. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 99(1), 20–36. <https://doi.org/10.18261/tnb.99.1.3>
- Personopplysningsloven. (2018). *Lov om behandling av personopplysninger* (LOV-2018-06-15-38) Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2018-06-15-38>

- Regjeringen. (u.å.). *Fosterforeldres arbeidsrettslige stilling og deres sosiale rettigheter*. Hentet 17. november 2022 fra https://www.regjeringen.no/contentassets/b37a812493664e40ab4e161e564d7d1a/fosterforeldres_arbeidsrettslige_stilling.pdf
- Regjeringen. (u.å.). *Fosterhjemsavtalen*. Hentet 17. november 2022 fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/fosterhjemsavtalen2011.pdf>
- Regjeringen. (u.å.). *Prop. 133 L (2020-2021) Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Hentet 19. november 2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/bld/prop/id578507/>
- Rock, S., Michelson, D., Thomson, S., & Day, C. (2015). Understanding foster placement instability for looked after children: A systematic review and narrative synthesis of quantitative and qualitative evidence. *The British journal of social work*, 45(1), 177–203. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct084>
- Schibbye, A.L.L., (2017). *Relasjoner: et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi* (2. utg., 3. oppl. [i.e. ny utg.], p. 422). Universitetsforlaget.
- Shulman, L. (2003). *Kunsten å hjelpe: [B. 1]: Individ og familier: Vol. [B. 1]* (p. 398). Gyldendal akademisk.
- Statistisk sentralbyrå. (2022). Barn med tiltak i løpet av året og per 31. desember etter tiltakskategori, statistikkvariabel, år og region. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern>
- Stefansen, K. & T. Hansen (2014). «En god forberedelse til å bli fosterforeldre»: *Evaluering av opplæringsprogrammet PRIDE*. I NOVA Rapport 3/2014. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring: Oslo
- Sundt, H. (2016). Rekruttering av fosterhjem og PRIDE-grunnopplæring. I *Fosterhjemshåndboka*, red. Hege Sundt. (7. utg., p. 622). Kommuneforlaget.
- Taylor, B., & McQuillan, K. (2014). Perspectives of foster parents and social workers on foster placement disruption. *Child care in practice: Northern Ireland journal of multi-disciplinary child care practice*, 20(2), 232–249. <https://doi.org/10.1080/13575279.2013.859567>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder* (5. utg., p. 222). Fagbokforlaget.
- Triseliotis, J. (2002). Long-term foster care or adoption? The evidence examined. *Child & family social work*, 7(1), 23-33.
- Tveiten, S. (2019). *Veiledning: - mer enn ord* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Vanderfaillie, J., Van Holen, F., Carlier, E., & Fransen, H. (2017). Breakdown of foster care placements in Flanders: incidence and associated factors. *European child & adolescent psychiatry*, 27(2), 209–220. <https://doi.org/10.1007/s00787-017-11034-7>
- Vanderwill, L. A., Salazar, A. M., Jenkins, G., Larwelle, J., McMahon, A. K., Day, A., & Haggerty, K. (2021). Systematic literature review of foster and adoptive caregiver factors for increasing placement stability and permanency. *Journal of public child welfare*, 15(4), 487–527. <https://doi.org/10.1080/15548732.2020.1760176>

- Van Holen, F., Geys, L., West, D., Gypen, L., & Vanderfaeillie, J. (2019). Characteristics of successful foster families according to Flemish foster care workers. *Children and youth services review*, 107, 104519. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104519>
- Vinnerljung, B., Sallnäs, M., & Berlin, M. (2017). Placement breakdowns in long-term foster care – a regional Swedish study. *Child & family social work*, 22(1), 15–25. <https://doi.org/10.1111/cfs.12189>
- Von Tetzchner, S. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. utg., pp. 742, CXXXVIII). Gyldendal akademisk.
- Ødegård, A., Lohne, M., & Willumsen, E. (2015). Utilsiktet flytting fra fosterhjem - En kvalitativ studie av fosterforeldrenes erfaringer. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 92(3), 169–181. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-03-02>
- Aamodt, L. G. (2005). *Familien mellom mange hjelpere: refleksjoner i sosialfaglig arbeid* (p. 215). Fagbokforlaget.
- Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen* (2. utg., p. 236). Gyldendal akademisk.

Vedlegg

Vedlegg 1: informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Forespørsel om deltagelse i forskningsprosjektet "Evaluering av Insentivpakke fosterhjem"

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et intervju i et forskningsprosjekt, hvor formålet er å evaluere tiltaket *Insentivpakke fosterhjem*. I dette brevet vil vi gi informasjon om målene for prosjektet og hva deltagelse vil innebære for deg.

Formål

Bufetat region Midt har satt i gang et tiltak som heter Insentivpakke fosterhjem, og vi på RKBU – Regionalt Kunnskapssenter for barn og unges psykiske helse Midt-Norge skal evaluere hvordan tiltaket har fungert. Vi vil også identifisere mulige risiko- og suksessfaktorer som er sentrale i utilsiktede flyttinger.

Ved prosjektslutt vil vi publisere en skriftlig rapport og/eller artikkel, som oppsummerer funnene i prosjektet som avsluttes i 2023.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

RKBU v/NTNU – Norges Tekniske Naturvitenskapelige Universitet er ansvarlig for prosjektet, som utføres i et samarbeid med Bufetat - Barne-, ungdoms- og familieetaten i region Midt-Norge.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir invitert til å delta i dette prosjektet fordi du har erfaring med Insentivpakke fosterhjem og vi ønsker å høre din opplevelse av tiltaket. Vi ønsker å intervjuere rådgivere og veiledere i Bufetat og ansatte i kommunal barneverntjeneste i fokusgruppeintervju, hvor vi samler flere med kompetanse på fosterhjem, barnevern og Insentivpakken for å diskutere erfaringer og tanker om fosterhjemsoppfølging generelt og om tiltaket spesielt.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du ønsker å delta i prosjektet innebærer det at du deltar på et fokusgruppeintervju sammen med andre ansatte. Intervjuet vil ta 1 – 1 ½ time. Intervjuene tas opp på en lydopptaker og transkriberes. I transkriberingen vil eventuelle sensitive eller personidentifiserbare opplysninger fjernes og opptakene vil slettes ved prosjektslutt.

Intervjutema

- Bakgrunnsinformasjon, erfaring
- Opplæring av fosterforeldre

- Erfaring med å følge opp fosterforeldre
- Oppfølging *før* insentivpakke ble igangsatt
- Innholdet i insentivpakken

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke ditt samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernlovgivningen. Vi vil kun publisere sammenstillinger og oppsummeringer av informasjonen vi har fått fra alle informantene. I skriftlige publikasjoner fra prosjektet vil alle deltakere anonymiseres og enkeltpersoner vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjoner fra prosjektet. Det er kun prosjektgruppa bestående av ansatte ved RKBU som vil ha tilgang på opplysningene. For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene, vil de oppbevares på låst datamaskin

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes *31. desember 2023*. *Alle personopplysninger, lydopptak og koblingsnøkler vil da slettes.*

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra RKBU – Regionalt kunnskapssenter for barn og unges psykiske helse og barnevern har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Veronika Paulsen, Førsteamanuensis, er prosjektleder og kan nås på epost: veronika.paulsen@samfunn.ntnu.no eller telefon: 97073357

- Kristin Ytreland, Vitenskapelig assistent, er prosjektkoordinator og kan nås på epost: kristin.ytreland@ntnu.no eller telefon: 90118776
- Thomas Helgesen, er vårt personvernombud og kan nås på epost: thomas.helgesen@ntnu.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55582117.

Med vennlig hilsen
Prosjektleder
Veronika Paulsen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Evaluering av Incentivpakke fosterhjem, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å delta i prosjektet og intervjuer om mine erfaringer med Incentivpakke fosterhjem:

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, 31.12.2023

Signert av prosjektdeltaker

Sted og dato

Vedlegg 2: Temaliste intervju

Temaliste intervju – Barnevernsansatte, veiledere og Bufetat

Denne guiden er tenkt som *utgangspunkt* for intervjuer med ansatte i barnevernstjenesten og ansatte i Bufetat, inkl veiledere for fosterforeldre i insentivpakken. Intervjuene skal fortrinnsvis gjennomføres som fokusgruppeintervjuer, men noen vil også være individuelle intervjuer. Målet med intervjuene er å få innsikt i ansattes refleksjoner, vurderinger og erfaringer med fosterhjemsarbeid og insentivpakke fosterhjem.

Vi vil presisere i starten av intervjuet at vi ikke skal innhente opplysninger om tredjeperson, men at vi snakker generelt om ansattes erfaringer med fosterhjemsarbeid. Dersom det kommer frem personsensitive opplysninger, vil disse anonymiseres i transkripsjonene.

Tema 1: Bakgrunnsinformasjon

- Kort om informantene: erfaring, utdanning, arbeidsområde
- Erfaring med fosterhjemsarbeid og med insentivpakke fosterhjem

Tema 2: Opplæring

- Hvordan opplever dere PRIDE-opplæringen og godkjenningsprosessen?
- Opplever dere at opplæringen står i forhold til de oppgavene fosterforeldrene møter?
 - Noen tilbakemeldinger fra fosterforeldre på dette?
- Er det noe dere savner /noe som mangler i opplæringen?

Tema 3: Erfaring med å følge opp fosterforeldre

- Kan dere si litt om hvilken erfaring dere har med å følge opp fosterforeldre?
- Hvilke utfordringer møter fosterforeldrene i sin rolle?
- Hvordan opplever dere samarbeidet med fosterforeldre?
 - Noen spesielle suksessfaktorer?
 - Noen spesielle utfordringer?
- Hvordan er samarbeidet mellom dere og andre instanser?
 - Noe som savnes?
 - Noen spesielle suksessfaktorer?
 - Noen spesielle utfordringer?
- Har dere lagt til rette for samarbeid mellom tidligere plasseringssted og nåværende fosterhjem?
 - Informasjonsoverføring?
 - Mulighet for å søke støtte/råd/veiledning ved spesielle hendelser?

Tema 4: Oppfølging før insentivpakke ble igangsatt

- Hvordan opplever dere at “den originale” oppfølgingen av fosterforeldre fungerer?
 - Hva fungerer spesielt godt? Suksesskriterier?
 - Noe som mangler?
 - Forbedringspotensialer – hva kunne vært gjort annerledes/bedre?
- Opplever dere at fosterforeldre generelt sett får god nok oppfølging?
 - Hva er mulige hindringer/barrierer for god nok oppfølging?
 - Hvilke områder er det de evt ikke får god nok oppfølging på? Og fra hvem?
 - Opplever ansatte at de har kompetanse nok til å veilede fosterforeldrene?
- Møter ansatte noen utfordringer i oppfølgingen av fosterforeldre?

- Når det blir store konflikter i fosterhjem og/eller det er fare for brudd: hva er de vanligste grunnene til dette?

Tema 5: Innholdet i insentivpakken

- Hva er hovedutfordringene i de familiene som får insentivpakke fosterhjem?
- Hvem tilbys insentivpakken? Hva kjennetegner disse familiene?
- Kan dere forklare hva som er innholdet i insentivpakken?
 - Omfang av oppfølging? Hvor ofte? Fra hvem?
 - Hva er det fokus på i oppfølgingen?
- Hvordan innrettes veiledningen?
 - Hva er det fokus på? Hvordan snakker dere om utfordringene etc?
 - Hvilke metoder/tilnærminger benyttes?
 - Er det noen utfordringer i veiledningen, evt hva/på hvilken måte?
- Har dere inntrykk av om insentivpakken fungerer etter hensikten – bidrar det til å hindre brudd?
 - Hva er det i insentivpakken er det som fungerer? Hva er de viktigste elementene? Suksesskriterier.
 - Er det noe som eventuelt ikke fungerer like godt?
 - Er det noe dere ser at kunne vært endret på, for å optimalisere tilbudet enda mer?
- Har insentivpakken bidratt til noen endring i familien, og evt på hvilken måte?

Avslutning: Hva tenker du er det viktigste som må på plass for å sikre at fosterforeldre klarer å stå i oppdraget som fosterforeldre?

